

לקט הצעות לפעילויות ט"ו בשבט לחינוך הבלתי פורמלי

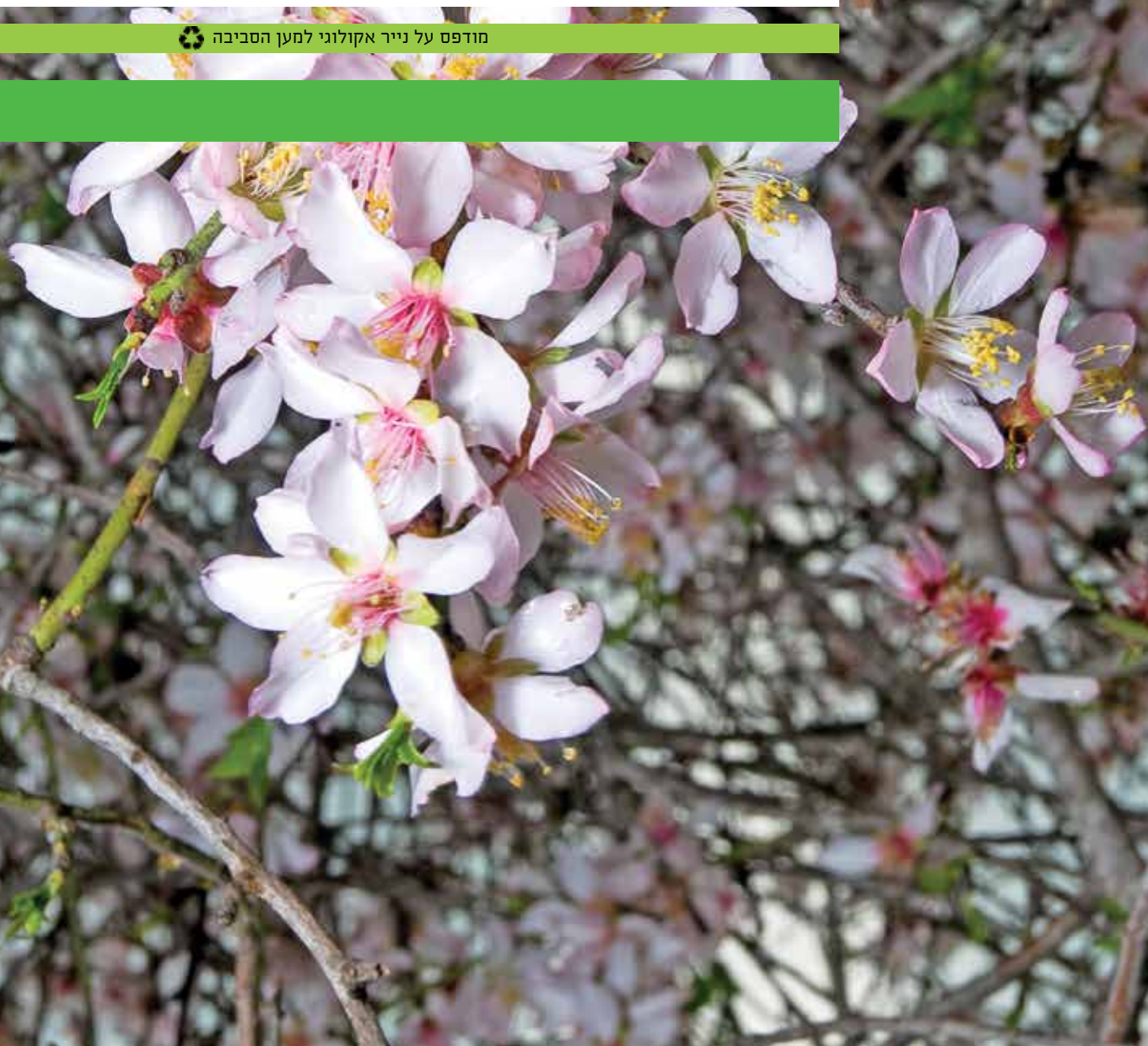
הופק על ידי המחלקה הפדגוגית, חטיבת החינוך, קק"ל

מועצת המכינות
הקדם צבאיות
הציוניות הישראליות

מודפס על נייר אקולוגי למען הסביבה

הקדמה

עם הקמתה של קרן קימת לישראל, ב-1901, הבינו ראשיה, שכדי לרכוש את אדמות ארץ ישראל עבור העם היהודי לא יספיקו שטרות קניין, רעיונות ומילים, אלא חייבים לעשות, ליצור ולהצמיח. כך החל מפעל הייעור, ששינה את פניה של הארץ מקצה לקצה והפך אותה מארץ קירחת ושוממה לאחת המדינות היחידות, שמספר העצים בהן גדל משנה לשנה. המפעל האדיר, שאין כדוגמתו, שהחל במטרה "להפריח את השממה", התגלגל ברבות השנים והתפתח למפעל אקולוגי אדיר ממדים, המנוהל על פי גישת פיתוח בר-קיימא של התערבות מבוקרת ואחראית בסביבה מתוך מחשבה על משאבי הטבע למען הדורות הבאים.

מיד עם הקמתה נטלה קק"ל על עצמה גם אחריות חינוכית ופעלה להפיץ את הרעיון הציוני ואת חשיבות פיתוח הארץ במאמץ משותף, רגב אחר רגב, בבחינת זריעת זרעים של אהבת הארץ בלבבות, ולא רק זרעים ושתילים הנטועים באדמה.

שיתוף הפעולה החינוכי והפורה עם ארגוני הנוער, תנועות הנוער והמכינות הקדם-צבאיות, שאך זה נזרע וכבר צמח והתפתח לעץ ענף וירוק צמרת, הוא גלגול של אותה שליחות חינוכית. זוהי דרך נפלאה להביא את התכנים החשובים שסביב ט"ו בשבט לצעירות ולצעירים, דור מנהיגי המחר של שנת תשע"ז.

חוברת הפעילויות המוגשת לכם כאן היא הזדמנות לגעת גם בנושא השמירה על היער ושיקום היער, בצל גל השרפות שפקד אותנו לאחרונה והשמיד דונמים רבים של יערות ושטחים פתוחים. קק"ל נרתמת גם הפעם לשיקום היער ולהחייאתו מחדש וכולנו מייחלים לשיקום מהיר של הסביבה שנפגעה.

הפעילויות בחוברת זו מהוות טעימה קטנה מתוך המגוון העשיר של משחקים, עזרים, מערכים ופעילויות, הזמינים באתרי האינטרנט של קק"ל. אתם מוזמנים להיכנס לאתר "החלון הירוק" www.kkl.org.il/youth-and-education/halon-lamechanchim וללשונית חינוך באתר קק"ל שם תוכלו להוריד חומרים מתאימים ולהשתמש בהם.

אנו מזמינים אתכם ליהנות משלל המידע, הפעילויות והעזרים המקוריים המוגשים לכם בחוברת זו ומאחלים לכם פעילות פורייה ומהנה.

צוות המחלקה הפדגוגית, חטיבת החינוך, קק"ל

נשמח מאוד לקבל משובים, דעות ותגובות. כתבו לנו ל: greenwin@kkl.org.il

תוכן העניינים

עמוד	ראשי פרקים
5-6	סורקים ומדריכים - ט"ו בשבט
7	כל נטיעה היא תקווה
8	תפילת הנוטעים
9	מקורות החג
11	עץ אחד
12	כיצד נוטעים
	הפעלות לגן-ביתה א'
14	הפעלה 1 - האורן הבודד
16	הפעלה 2 - טע עץ במו ידיך
17	הפעלה 3 - לפני ואחרי
	הפעלות לכיתות ב'-ו'
17	הפעלה 1 - חידון ט"ו בשבט
20	הפעלה 2 - המארג
21	הפעלה 3 - אתגר ט"ו בשבט
	הפעלות לכיתות ז'-ט'
23	הפעלה 1 - אמת ושקר
24	הפעלה 2 - אהבה בצמרת
25	הפעלה 3 - מה קשור
	הפעלות לבוגרים י'-יב'
26	הפעלה 1 - חשיבותו של השורש
31	הפעלה 2 - נטיעות ואהבת הארץ
36	הפעלה 3 - מה אשאיר אחרי
	נספחים
42	נספח 1: בובות לצביעה ולגזירה - האורן הבודד
44	נספח 2: בול "טע עץ במו ידיך"
45	נספח 3: סיפור "אלוף בריצה"
48	נספח 4: חידות ציורים
55	נספח 5: כרטיסיות אמת ושקר

סורקים ומדריכים בט"ו בשבט

בנוסף לשפע הפעילויות שבחוברת זו אתם מוזמנים להנות ממגוון מערכים, הפעלות, סרטונים ומצגות הנמצאים באתר החלון הירוק ופתוחים להורדה ולשימוש. סרקו את הקודים או הקלידו את הכתובות כדי ללהגיע להפעלות חינוכיות נוספות לט"ו בשבט.

סרטוני עצים

<https://tinyurl.com/yap8bjqo>

**הפעלות לשיחושכם
בנושאי עצים וט"ו בשבט**

<https://tinyurl.com/y8ukvxh9>

**קהוט
לט"ו בשבט**

<https://tinyurl.com/y9qkzpad>

**חידוע?
חידוני ט"ו בשבט**

<https://tinyurl.com/ycf5leow>

יצירוקה

<https://tinyurl.com/yadzll5r>

**שעשועון מקוון
על ראש הברוש**

<https://tinyurl.com/yacolmnb>

סורקים ומדריכים בט"ו בשבט

**ואני ראיתי ברוש - סדר ט"ו בשבט
במעגל**

<http://tinyurl.com/yaovhseb>

**חוברת לקט פעילויות
לט"ו בשבט**

<https://tinyurl.com/ycrd37ys>

**משחק סלולרי
אוצר ט"ו בשבט**

<http://tinyurl.com/ycj578b9>

**סדר ט"ו בשבט
להקרנה**

<https://tinyurl.com/yd8u5l3n>

**כל דפי השיח
לט"ו בשבט**

<https://tinyurl.com/ybahgg3z>

**שירון
ט"ו בשבט**

<https://tinyurl.com/yc583njy>

כל נטיעה היא גקווה

סדר ט"ו בשבט

<https://tinyurl.com/yd8u5l3n>

גיל: מתאים לכל גיל

משך הפעילות: גמיש בין 30 ל-60

סוג הפעילות: מצגת פעילה

מטרות

- היכרות עם מגוון עובדות, מקורות ומובאות הקשורות לט"ו בשבט.
- היכרות עם ק"ל ועם תחומי פעילותה.
- חוויה והנאה.
- חיבור לסביבה.

מיקום: בחדר מתוקשב (שיש בו מקרן, מחשב ואמצעי שמע)

עזרים: מחשב ומסך, מקרן, רמקולים.

ציוד והכנות: מומלץ להכיר את המצגת ואת החומרים המשולבים בה לפני הפעילות.

משקאות ומאכלי חובה לסדר:

- יין לבן או מים.
- יין אדום או תירוש או משקה אדום אחר.
- יין ורוד - מכינים מראש תערובת של תירוש ומים או יין אדום ולבן

פירות:

- צימוקים או ענבים.
 - שקדים.
 - תמרים.
 - סלט פירות לקינוח - מומלץ להכין יחד לקראת הסדר.
- מאפים:** עוגיות או עוגות לברכת המזונות.

פירות ומאכלים נוספים (לא חובה):

שבעת המינים: מאפים שונים המסמלים חיטה (לחם) ושעורה (עוגיות דגנים, למשל), רימון, תאנה, זית - מסמלים את כל טוב הארץ. מרק שורשים - מסמל את עונת החורף, שורשים מעמיקים באדמת הארץ. פשטידת ירקות - מסמלת את האביב. תפוחים, פירות הדר.

הכנות מומלצות (לא חובה):

- לערוך שולחנות סדר - מפות, כוסות, צלוחיות עם פירות יבשים וטריים.
- למזוג יין - ניתן למנות מוזגים.
- לקשט את מקום הפעילות.
- להכין כלי נגינה והגברה.
- למנות "מקריאים", שיקריאו קטעים שונים לפי הזמנת המנחה.

אנו שמחים להגיש לכם מצגת נוחה, מודולרית וקלה להפעלה, המשמשת כלי לעריכת "סדר" פעיל וחוויתי לט"ו בשבט. המצגת כוללת שירים, מקורות, פסוקים, סרטונים, חידות והמחשות. תוכלו להשתמש בהם, על פי בחירתכם, במהלך הסדר, בהתאם לקהל היעד שמולו אתם ניצבים, הזמן העומד לרשותכם או על פי רמת הקשב, הסבלנות והדינמיקה של האירוע. כך, למעשה, יכול כל מורה, מנחה או מדריך, לתכנן ולבנות סדר המתאים לו ולמשתתפים, הן מבחינת התכנים הכלולים בו והן מבחינת משך הזמן המוקצב לו. המצגת בנויה במתכונת של "סדר" מסורתית, הכוללת ארבע כוסות יין, מאכלים טקסיים, שירי חג ושירי ארץ ישראל, ברכות ופסוקים להקראה.

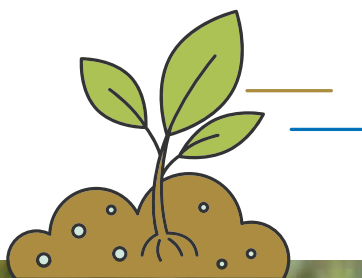
תפילת הנוטעים / הרב בן ציון חי עוזיאל

אבינו שבשמים,
 בונה ציון וירושלים
 ומכונן מלכות ישראל,
 השקיפה ממעון קדשך מן השמים
 וברך את עמך ישראל
 ואת האדמה אשר נתת לנו
 כאשר נשבעת לאבותינו.

רצה ה' ארצך
 והשפע עליה מטוב חסדך.
 תן טל לברכה
 וגשמי רצון הורד בעתם
 לרוות הרי ישראל ועמקיה
 ולהשקות בהם כל צמח ועץ.
 ונטיעות אלה
 אשר אנחנו נוטעים לפניך היום
 העמק שורשיהם וגדל פארם
 למען יפרחו לרצון
 בתוך שאר עצי ישראל
 לברכה ולתפארה.

וחזק ידי כל אחינו
 העמלים בעבודת אדמת הקודש
 ובהפרחת שממתה.
 ברך ה' חילם
 ופעל ידם תרצה.
 השקיפה ממעון קדשך מן השמים
 וברך את עמך את ישראל
 ואת האדמה אשר נתת לנו
 כאשר נשבעת לאבותינו.

אמן.

מקורות החג

לעם ישראל חגים רבים, עצרות וימי זיכרון. יש לו גם כמה ראשי שנים. המשנה מקנה חשיבות כה רבה לאילנות, עד שקבעה להם שני ראשי שנים - הראשון באחד בתשרי-ראש השנה לנטיעה, והשני בט"ו בשבט - ראש השנה לאילן. בתחילת ספר בראשית אנו לומדים, שראשיתה של האנושות וראשיתו של עם ישראל בנטיעת עצים ובמצוות השמירה עליהם. כפי שמתואר בספר בראשית ב' 8: "ויטע ה' אלוהים גן בעדן מקדם וישם שם את האדם אשר יצר". קיימים סיפורים נוספים רבים, המתייחסים לחשיבות של נטיעת עצים ודוגמאות לכך פזורות במקרא, ביניהן נטיעת הכרם בתום המבול על ידי נח, נטיעת אשל על ידי אברהם בהגיעו לבאר שבע וכן עם כניסתם של בני ישראל אל הארץ, כאשר הם מצווים לטעת "כל עץ מאכל" ולשמור על העצים גם בעתות פורענות.

ההתייחסות הנרחבת לעץ כערך במקרא, בתורה ובנביאים לא מציינת תאריך המסמל יום מיוחד עבורו. חג ט"ו בשבט אינו מוזכר מפורשות במקרא ואינו מופיע כמועד בלוח השנה העברי.

המקור העתיק ביותר העומד לרשותנו לגבי מוצאו של ט"ו בשבט, כתאריך בלבד ועדיין לא כחג, הוא המשנה הראשונה במסכת ראש השנה:

"ארבעת ראשי שנים הם: באחד בניסן - ראש השנה למלכים ולרגלים, באחד אלול - ראש השנה למעשר בהמה... באחד בתשרי ראש השנה לשנים ולשמיטין וליובלות, לנטיעה ולירקות, באחד בשבט ראש השנה לאילן, כדברי בית שמאי. בית הלל אומרים בחמישה עשר בו וההלכה כבית הלל, שחמישה עשר בשבט הוא ראש השנה לאילן" (ראש השנה פ"א מ"א).

כוונת המשנה הייתה לקבוע תאריך בלוח לשנה החקלאית של פירות האילן, ולא לקביעת חג.

בתקופת המקדש העלו בני ישראל תרומות ומעשרות לכוהנים וללווים, שהיו מעין מס שחויבו בו ועל כן היה צורך לקבוע מתי מתחילה ומסתיימת שנת המס. הגמרא מלמדת אותנו, שתאריך זה נבחר משום היותו היום הממוצע שבו מתחילים לעלות באילן מי השנה החדשה. ר' זעירא אומר בתלמוד הירושלמי:

"עד כאן הן (האילנות) חיינ ממי השנה שעברה, מכאן ואילך הן חיינ ממי השנה הבאה" (ראש השנה פ"א ה"ב).

אולם, מאידך גיסא, אין ספק שהאמונה העממית ראתה ביום חמישה עשר בשבט לא רק תאריך חקלאי הלכתי לעניין מעשרות, אלא גם יום הדין לאילנות. כשם שאחד בתשרי הוא לא רק ראש השנה לשנים, אלא יום הדין לבני האדם, נחשב ט"ו בשבט יום הדין לאילנות, ולא רק בימים שבהם ישבו בני ישראל על אדמתם, אלא אפילו לאחר שנכבשה ארץ ישראל ונשארו בה כפרים יהודיים בודדים. כנראה, שכבר בתקופה זו נהגו לחגוג את חמישה עשר בשבט כחג והיו מתפללים בו תפילות מיוחדות, תפילות לאל שישלח בשנה הזאת ברכה בפירות האילן.

אמנם בספרות התלמודית והמדרשית לא נשאר לכך זכר, אבל בשנים האחרונות

נמצאו פיוטים מתקופת הגאונים, שנכתבו בארץ, במיוחד לתפילת שמונה עשרה של יום זה.

יש הטוענים שהפסוק בספר ויקרא י"ט, כ"ג: "כי תבואו אל הארץ ונטעתם..." מהווה, למעשה, מקור לחג.

שואלת הגמרא: "ראש השנה לאילן מאי טעמו". שאלה זו מעידה, שטעמו של היום לא היה ידוע בזמן התלמוד וחיפשו לו טעם מחודש. אחת התשובות שניתנו לעניין זה היא, שעברו כבר רוב ימות הגשמים וזה השלב שהעץ מתחיל בפריחתו ובניצני פירותיו לשנה החדשה.

צמיחתו של ט"ו בשבט כחג, כפי שאנו מכירים כיום, הייתה דווקא על רקע הניתוק הפיזי של עם ישראל מארץ ישראל. היה זה חג שסימל את הגעגועים לארץ, לנופיה ולפירותיה. בכתבים שונים, שנשמרו בגניזה הקהירית מימי הביניים, נזכר ט"ו בשבט כ"יום הדין לאילנות".

כבר במאה ה-16, בתחילה בקהילות אשכנז ולאחר מכן בקהילות ספרד, פשט המנהג לאכול פירות בט"ו בשבט ולספר בשבחה של ארץ ישראל ופירותיה כביטוי לגעגועים אליה.

לגיבושו של היום כחג עם מנהגים המיוחדים לו, אחראים חכמי הקבלה. חכמים אלו תיקנו "תיקון ליל ט"ו בשבט", שבו פרטים על סדר אכילתם של 30 מיני פירות, תוך ברכות, תפילות ולימוד. אחד המנהגים הבולטים בתיקון זה הוא סדר שתיית ארבע כוסות יין בין הפרקים השונים של אכילת הפירות. צבעו של היין משתנה בהדרגה מכוס לכוס, מן הלבן אל האדום. ככל הנראה, סימל המעבר בצבע היין את המעבר מעונה לעונה, מהחורף הקר והלבן אל הקיץ האדום והחם. מאז, פשט המנהג בכל עדות ישראל ונתקבל כחג מחגי ישראל ובמקצת הקהילות אף קיבל מעמד הדומה לזה של סדר ליל פסח.

כיום, קשה לדמיין את ט"ו בשבט ללא מנהג הנטיעות, שמצטייר בעיני רבים כמקובל מדורי דורות. אולם, למעשה, מדובר במנהג השייך לאחד מגלגוליו האחרונים של החג (הגלגול היחיד שהגיע אחריו הוא הפיכתו לחג אקולוגי, השם דגש על נושאי איכות הסביבה - מעין "יום כדור הארץ" היהודי).

ראשית המנהג היא, ככל הנראה, בט"ו בשבט של שנת תר"ן (1890) בבית הספר בזיכרון יעקב, שאותו ניהל הסופר, החוקר וההיסטוריון זאב יעבץ.

עם ייסוד המושבות ראו מחנכי ישראל צורך לחדש את היישוב היהודי בארץ בנטיעת עצים. בעקבות צו השעה, יצא יעבץ בט"ו בשבט עם תלמידיו, שהחזיקו שתילים קטנים בידיהם ונטעו עצים בחוצות המושבה. כך נולדה מסורת ארצישראלית של יציאת ילדי ישראל לנטיעת עצים בט"ו בשבט. הסתדרות המורים וקרן קימת לישראל מיסדו מנהג זה ב-1908 ונתנו לו ממד חינוכי. על ידי כך שיתפו את הילדים, הלכה למעשה, בפיתוח הארץ ובשיפור נופה.

כיום נהוג לחגוג את ט"ו בשבט בבית ובקהילה על ידי שילוב של מנהגים מהעבר ומנהגים חדשים, והוא הפך לאחד החגים האהובים והמקובלים על כל קבוצות האוכלוסייה בישראל.

חג שמח!

עץ אחד...

- עץ אחד עשוי לשמש בית לעשרות ציפורים במשך עשרות שנות חייו.
- עץ אחד בקרבת הבית דומה לקיר אקוסטי - הוא בולם רעשים בצורה משמעותית.
- עץ אחד מסייע להפחתת הטמפרטורה בסביבתו, בימי הקיץ, עד ארבע מעלות.
- נטיעת עצים מסייעת לשימור קרקעות ולמניעת מידבור.
- עץ אחד יכול לספוג בשנה 20 ק"ג אבק ו"לבלוע" 80 ק"ג תרחיפים, המכילים מתכות רעילות ככספית, ליתיום ועופרת.
- נטיעת עצים היא דרך פעילה לעצור את אפקט החממה, האחראי להתחממות כדור הארץ.
- עץ אחד מנקה, מסנן ומטהר 100,000 מ"ק אוויר מזוהם, מייצר 700 ק"ג חמצן וקולט 20 טון פחמן דו-חמצני.
- על אדם אחד לטעת 200 עצים, כדי "לאזן" את הזיהום שיצר במהלך חייו.
- עץ אחד מוסיף הרבה שמחה, ירק וחיים לנוף העירוני.
- קק"ל נטעה מאז הקמתה למעלה מ-245 מיליון עצים על פני כמיליון דונם.
- אלפי מטיילים משתתפים ונוטעים ביערות קק"ל מידי ט"ו בשבט וגם במהלך השנה.
- קק"ל התחייבה, במסגרת תכנית "מיליארד העצים", שיזם האו"ם, לטעת שישה מיליון עצים במהלך 10 השנים הקרובות.

היום נטענו עץ אחד בדרכי אמיליארד...

כיצד נוטעים

○ הכנת השתיל לנטיעה

השתיל שניטע נולד במשתלת קק"ל וקיבל טיפול רצוף מיום נביטתו. הוא בן שנה, רגיש ורך כתינוק. חשוב להקפיד, שגוש האדמה העוטף את שורשי השתיל לא יתפורר וישמור על הלחות שבו, כדי לא לחשוף את השורשים לשמש ולרוח.

○ נטיעה

הכניסו את השתיל לתוך הגומה המיועדת לו. ודאו שהגומה רחבה ועמוקה מספיק כדי לקלוט את כל גוש האדמה שבתוכו השורש. אם יש צורך - הרחיבו והעמיקו את הגומה וודאו שאין בתוכה אבנים. כעת, הציבו את השתיל במרכז הגומה, ישרו אותו, גרפו אדמה ומלאו את המרווח שסביב השתיל עד לגובה צוואר השורש.

○ הידוק

הדקו את האדמה סביב השתיל בעזרת שתי הידיים, כדי להגביר את אחיזתו בקרקע ולמנוע את עקירתו מתוך הגומה.

○ תלולית

לאחר שהידקתם את האדמה שסביב השתיל, גרפו עוד אדמה וצרו תלולית קטנה סביב בסיס גזעו של השתיל.

הנטיעה הושלמה!

לקט פעילויות לט"ו בשבט

<https://tinyurl.com/yaz4odbb>

האורן הבודד

גיל: גן חובה - כיתה א'
משך הפעילות: 45 דקות
מקום: בכיתה או בחוץ

מהלך הפעילות:

מעלים את סיפור "האורן הבודד" כהצגה לקראת ט"ו בשבט. מחלקים את המודרכים לקבוצות על פי התפקידים המוגדרים בסיפור (רוח, עננים, ארנבות, ציפורים וכו'), בוחרים ילדים שיגלמו את האורן ואת המספר ומלמדים כל אחד מהשחקנים את התפקיד שלו. אפשר להוסיף קטעים מוזיקליים, המייצגים כל אחת מהדמויות, לשלב ריקודים ותנועות ככל העולה על רוחכם היצירתית... מכינים תלבושות (מומלץ להכין תלבושות מחומרים ממוחזרים יחד עם המודרכים) ומעלים הצגה חגיגית לכבוד החג. לסיום - עורכים סדר ט"ו בשבט. רעיונות להכנת תלבושות מחומרים ממוחזרים ותפקידי שחקנים מוכנים לגזירה ולשינון תוכלו למצוא בלשונית חינוך באתר קק"ל.

ניתן גם להעלות את הסיפור כהצגת תיאטרון בבובות - דמויות לצביעה ולגזירה להכנת בובות תוכלו למצוא בנספח 1 שבסוף החוברת

הסיפור:

האורן הבודד / יהודה פרדיס

המספר/ת:

בין הרי ירושלים
הר אחד עומד קרח
אין בו צל ואין בו מים -
אין אפילו ציץ פורח.
לא יצמח שם שום דבר
ויבש, חרב הכל;
מסביב יש רק עפר,
אבנים, סלעים וחול.
אך על ראש ההר עומד
עץ האורן הבודד.

האורן:

כאן אני עומד לבד,
ואיתי אין אף אחד!
כן, לפני הרבה שנים,
פה עמדו עוד אורנים;

אז הכל היה ירוק,
אז היה עם מי לצחוק.
ועכשיו אין אח, אין רע -
הן אפשר להשתגע!

המספר/ת:

כך האורן המסכן
התלונן והתלונן;
את השמש הוא ראה
ואליו מיד קרא:
האורן:
שמש טוב, עמוד, עמוד,
משעמם לי כאן מאד!

השמש:

אין לי זמן, אין לי זמן,
ועלי לרוץ מכאן;

אך אבטיח לחזור
אם אפשר פה לעזור!

האורן:

שוב אני עומד לבד,
ואיתי אין אף אחד!

המספר/ת:

כך האורן המסכן
התלונן והתלונן;
עד ששם עבר ענן,
לבנבן, שמן, קטן.

האורן:

בוקר טוב, ענן יקר,
בוא נא, שב כאן על
ההר!

הענן:

לא אוכל, כי אין כאן מים -
אשאר לי בשמיים
אך אבטיח לחזור
אם אפשר פה לעזור!

האורן:

שוב אני עומד לבד,
ואיתי אין אף אחד!

המספר/ת:

כך האורן המסכן
התלונן והתלונן;
רוח יום אחד עברה
ואליה הוא קרא:

האורן:

בוקר טוב לגברת רוח!
בואי על ידי לנוח!

הרוח:

איך אנוח על ההר?
אין כאן צל, אין שום דבר!
אך אבטיח לחזור
אם אפשר פה לעזור.

האורן:

שוב אני עומד לבד,
ואיתי אין אף אחד!

המספר/ת:

כך האורן המסכן
התלונן והתלונן;
ופתאום שתי ארנבות
אל האורן מתקרבות:

האורן:

בואו הנה ארנבות,
והיו לי חברות!

הארנבות:

אי אפשר פה לעצור
כאן הכל יבש, אפור
אך נבטיח לחזור
אם אפשר פה לעזור.

האורן:

שוב אני עומד לבד
ואיתי אין אף אחד!

המספר/ת:

כך האורן המסכן
התלונן והתלונן;
ציפורים עברו מעל
והאורן שוב שאל:

האורן:

התרצו לשבת כאן?
משעמם לי כל הזמן!

הציפורים:

איך נשב בלי עצים?
איפה כאן נטיל ביצים?
אך נבטיח לחזור
אם אפשר פה לעזור!

האורן:

אוי לי, אוי, ומר לי, מר -
משעמם לי על ההר!
אעמוד תמיד לבד,
אהיה בודד לעד!

המספר:

כך האורן המסכן
התלונן והתלונן;
הוא עמד לבד בהר
וליבו כמעט נשבר
עד שיום אחד בהיר
באו מכיתה בעיר,
ילדות וילדים
חמודות וחמודים.
הם טיפסו על ראש ההר,
והאורן כה אמר:

האורן:

ילדים וילדות,
התרצו פה לבלות?
שבו איתי כאן לתמיד,
אהיה לכם ידיד!

ילד א:

מה מסכן הוא עץ האורן -
הוא עומד לבד כמו תורן!

ילד ב:

מה מסכן הוא, מה אומלל
אין לו חברים בכלל!

ילד ג:

לעמוד ללא חברה -
זה עצוב נורא, נורא!

ילד ד:

נעזור לעץ גלמוד,
כי אחרת הוא אבוד!

ילדה ה:

לא נוכל פה לעמוד,
כי צריכים לשוב, ללמוד!

ילד ו:

מוכרחים לחזור, נכון,
אך מצאתי כאן פיתרון:
עוד נשוב בט"ו בשבט,
כל אחד עם שתיל ביד;
כאשר יבוא אביב
אורנים ניטע סביב!

האורן:

ילדים, תודה רבה!
עוד מעט אביב כבר בא.
כן, הזמן כבר לא רחוק;
שוב הכל יהיה ירוק.
אם ההר עכשיו קרח
אז הכל יהיה פורח.
שמש, רוח וענן
ישמרו כל עץ קטן;
ארנבות וציפורים
יהיו לי חברים;
ויבואו לטייל
ילדים בחורש צל!

טע עץ במו ידיך

גיל: גן חובה - כיתה א'
משך הפעילות: 45 דקות
מקום: בכיתה או בחוץ

מהלך הפעילות:

- מחלקים למודרכים צילום של בול קקי"ל - טע עץ במו ידיך (דף בולים לגזירה נמצא **בנספח 2**), ומבקשים מהם לצייר את המתרחש סביב הילד הנוטע.
- מציעים לצייר גם את מה שמתרחש באוויר ומתחת לקרקע.
- עורכים תערוכה ומבקשים מכל אחד לתאר - איך מרגיש הילד הנוטע בציור שלו? האם הוא שמח? מדוע? מה נותנת הנטיעה לנו ולעולם שסביבנו?
- רושמים לצד הציורים את הדברים שהילדים אמרו ועורכים תערוכת ט"ו בשבט חגיגית.

לפני ואחרי

גיל: גן חובה - ביתה א'
משך הפעילות: 45 דקות
מקום: בביתה או בחוץ

מהלך הפעילות:

מספרים את הסיפור "אלוף בריצה" (נספח 3) ומנהלים דיון בעקבות הסיפור:

- איך זיהה גורי הכלבלב את הסכנה מתקרבת? מהם החושים שסייעו לאורן להבין שמדובר בשרפה ולהתרחק מהמקום? מה שמע, ראה, הרגיש והריח?
 - איך מזהים סכנת שרפה? באילו חושים מרגישים את השרפה מתקרבת?
 - כיצד פוגעת אש השרפה בבני האדם, בבעלי החיים ובטבע בכלל?
 - איך נוכל למנוע שרפות ביערות?
- מזכירים את גל השרפות האחרון (נובמבר 2016), שפגע ביערות ובשטחים פתוחים בכל רחבי הארץ. שואלים - כיצד ניתן לשקם את היער לאחר שרפה? האם בט"ו בשבט נוכל לעזור לשיקום כזה?
- מחלקים למודרכים דפי ציור ומבקשים לקפל את הדף לשני חלקים. בחלק אחד מבקשים לצייר כיצד נראה היער השרוף ובחלק אחר מזמינים את המודרכים לצייר את היער לאחר שהשתקם - מי חזר אליו? כיצד הוא נראה?

חידון ט"ו בשבט

גיל: ב' - ו'

משך הפעילות: 45 דקות

מקום: בכיתה או בחוץ

מהלך הפעילות:

עורכים חידון תחרותי בין שתי קבוצות בנושאי החג. מחלקים למנצחים עציצים וזרעים או פקעות של פרחים.

הוא והיא

1. הוא קבוצת ענבים, היא פרי עץ הדר - **אשכול, אשכולית**.
2. הוא צמח ריחני מארבעת המינים, היא השם הנוסף של אסתר המלכה - **הדס, הדסה**.
3. הוא פרי מקשה, היא בית הכלב - **מלון, מלונה**.
4. הוא חי מתחת לאדמה, היא יער קק"ל שבו שוכן בית הרצל - **חולד, חולדה**.
5. הוא סבך עצים שצמחו באופן טבעי, היא עצים נטועים בידי אדם - **חורש, חורשה**.
6. הוא כלי בישול, היא שיח קוצני - **סיר, סירה קוצנית**.
7. הוא פרי האלון, היא משמשת להפרשה פנימית - **בלוט, בלוטה**.
8. הוא תואר אצולה סיני, היא פרי הדר - **מנדרין, מנדרינה**.
9. הוא פרח אדום הפורח באביב וגם שם של תבלין, היא תרנגולת קטנה וחביבה - **פרג, פרגית**.
10. הוא מבשר הסתיו, היא יישוב בערבה - **חצב, חצבה**.
11. הוא עווננו באכילת תפוח, היא בה ישב לעולמים - **אדם, אדמה**.
12. הוא בו השתיל בוחר לשבת, קפד ראשו והוא נבט - **עציץ, ציץ**.
13. הוא עולם של שורש וצמרת ואילו היא תוצרת הכוורת - **יער, יערה**.

חידות ציורים תוכלו למצוא בנספח 4.

חפש את העץ

במילים הבאות, שהגדרותיהן ניתנות לפניכן, מופיעה המילה "עץ".
למשל: גדול מאוד - **עצום**.

1. מחברים בעזרתו מודעות ללוח - **נעץ**.
2. רשת רגישה מאוד הפרושה בתוך הגוף, רגשות זעם - **עצבים**.
3. דעה שניתנה לאחר - **עצה**.
4. לא שמח, נוגה - **עצוב**.
5. עומדת בראש גוף ובה מחליטים החלטות חשובות - **מועצה**.
6. חופש, חרות - **עצמאות**.
7. מאכל הכלב - **עצמות**.
8. בטלן - **עצל**.
9. מצוי בכל משתלה - **עציץ**.
10. תמרור דרכים מוכר - **עצור**.
11. בעל עסק פרטי - **עצמאי**.
12. נמצא בכל רכב - **מעצור**.

ביטויים מתחבאים

לפניכם פירושים לביטויים הקשורים לעצים וצמחים. מצאו מהו הביטוי המסתתר:

1. להרוס במו ידיך את בסיס הכוח שלך - **לגדוע את הענף שעליו אתה יושב**.
2. אי אפשר להסתמך עליו - **משענת קנה רצוץ**.
3. השכבה השלטת, המובילה במוסד, או בתנועה - **צמרת**.
4. לחסל ביסודיות תופעה שלילית - **לעקור מן השורש**.
5. ידען בהרבה תחומים - **איש אשכולות**.
6. בעיה קשה - **אגוז קשה לפיצוח**.
7. בודד לחלוטין - **כערער בערבה**.
8. מסתמך על דברי אישים חשובים - **נתלה באילנות גבוהים**.
9. הבן דומה לאביו - **התפוח לא נופל רחוק מהעץ**.
10. להעמיק לחקור - **להגיע לשורש העניין**.

המארג

גיל: ב' - ו'

משך הפעילות: 45 דקות

מקום: בכיתה או בחוץ

מהלך הפעילות:

דמיון מודרך:

יושבים במעגל. מבקשים מהמודרכים לעצום את העיניים ולדמיון יער או חורש, שהם היו בו פעם. מבקשים מכל אחד בתורו להגיד משהו שהוא רואה בחורש - לדוגמה: עץ אורן, עץ אלון, ציפור, לטאה, פרחים, מחטי אורנים, אדמה, סלעים, שועל... וכן הלאה. בהתאם לגיל המודרכים ולרוח הקבוצה ניתן להרחיב ולהוסיף אלמנטים של דמיון מודרך, כמו צלילי יער, בעלי חיים, מים, רוח וכדומה. רושמים על פתקים את הדברים שנאמרים. "מסננים" כך, שיהיה בין הפתקים ייצוג לבעלי חיים, צמחים ומרכיבים א-ביוטיים (כמו אדמה, מסלע, מים וכדומה).

המארג:

מחלקים לכל משתתף אחד מהפתקים. מסבירים את המשימה - כולם יסתובבו בחדר וכל אחד ינסה למצוא קשרים בינו (בין הפתק שקיבל) לבין משתתפים אחרים (לדוגמה: הציפור חיה על עץ אורן, הציפור אוכלת פרפר, העץ נטוע באדמה, החולד גר באדמה וכן הלאה). מי שמצא קשר למשתתף אחר - נותן לו יד. המטרה - למצוא לפחות שני קשרים ולתת שתי ידיים לשני משתתפים נוספים. האחרון שנשאר עם יד פנויה או שתי ידיים פנויות - מפסיד במשחק.

לסיכום:

אחרי שמסיימים להתיר את ה"פלונטר", מראים שבחורש כולם קשורים לכולם ותלויים בכולם ומסבירים את המונח מארג - מערכת מורכבת, הכוללת מערך של קשרים שונים בין צמחים, בעלי חיים וסביבה. מקשרים לט"ו בשבט - כשאנו נוטעים עץ בט"ו בשבט אנחנו, למעשה, משפיעים על המארג האקולוגי ומוסיפים נדבך חשוב ומשמעותי לסביבה.

אתגר ט"ו בשבט

גיל: ב' - ו'

משך הפעילות: 45 דקות

מקום: בכיתה או בחוץ

מהלך הפעילות:

מחלקים את הקבוצה לשלושה צוותים ומתחרים במשחק משימות.

משימה ראשונה:

כל צוות מקבל קערה שבה תערובת של שקדים, תמרים וצימוקים. על הצוותים להפריד את הפירות לשלוש ערימות נפרדות במהירות הגבוהה ביותר.

משימה שנייה:

כל צוות מקבל כרטיס עובדות (עץ השקד, עץ התמר והגפן) ועליו לבחור את העובדה המעניינת ביותר ולהמחזיז אותה בפנטומימה. צוות שהקבוצה שלו ניחשה נכון את העובדה שהציג, זוכה בחמש נקודות.

משימה שלישית:

מבין שני הצוותים המובילים כל צוות שולח נציג לתחרות האחרונה. כל אחד מהנציגים אומר בתורו שם של עץ. הראשון שנותר ללא רעיונות או שחוזר על שם שכבר נאמר מפסיד. לכל אחד מהנציגים יש שלוש פעמים שבהן הוא יכול לפנות ל"חבר טלפוני" מהצוות שלו. הצוות המנצח זוכה בקערת פירות יבשים לט"ו בשבט.

שקד

- השקד, המכונה גם "לוז" במקורות, נחשב לאחד מן הפירות שבהם נתברכה ארץ ישראל.
- זהו העץ המופיע בסמלה של קק"ל.
- יש הסבורים, שמקור שמו של השקד בהיותו עץ "שקדן", המתעורר ופורח עוד לפני בוא האביב - ראשון מבין כל העצים.
- ברפואה העממית מאמינים, ששמן שקדים יכול לסייע לטיפול בכאבי אוזניים, כאבי ראש וכאבי גרון.

תמר

- עץ התמר יכול להגיע לגובה של עשרים מטרים.
- שדרת דקלי הווינגטוניה במקווה ישראל - אחת משדרות הדקלים המפורסמות והראשונות בארץ, ניטעה כבר ב-1921.
- גידול עצי תמר בארץ היה נפוץ כבר בימי המקרא.
- קטיפת התמרים נקרא "גדיד".
- התמר הוא אחד מארבעת המינים (לולב) וגם אחד משבעת המינים שבהם נתברכה ארצנו.

גפן

- הגפן היא שיח קטן, שגילו יכול להגיע למאות שנים.
- מאכלים ומשקאות שונים, כמו מיץ ענבים, צימוקים, ענבים וכמובן גם יין מופקים מפרי הגפן.
- הגפן היא אחד מגידולי התרבות הקדומים בעולם.
- הכרם הראשון מיוחס בתורה לנח.
- הגפן זכתה במקורות לברכה מיוחדת משלה, בניגוד לשאר הפירות - בורא פרי הגפן.

אמת ושקר

גיל: חטיבת בניים (כיתות ז'-ט')

משך הפעילות: 45 דקות

מקום: בכיתה או בחוץ

מהלך הפעילות:

מחלקים את הקבוצה לשני צוותים מתחרים. כל צוות מקבל ארבע כרטיסיות, המכילות עובדות אמתיות ושקריות על עצים שונים. על כל צוות בתורו למנות שני נציגים, שיקריאו את העובדות לקבוצה המתחרה בצורה האמינה ביותר. הקבוצה המתחרה תצטרך לנחש מי דיבר אמת ומי שיקר. אם צדקה - תזכה בנקודה. כרטיסיות אמת ושקר - בנספח 5.

אהבה בצמרת

גיל: חטיבת בניינים (כיתות ז'-ט')

משך הפעילות: 45 דקות

מקום: בכיתה או בחוץ

מהלך הפעילות:

מקרינים את הסרטון "אהבה בצמרת" על משפחת חיוויאים, המקנת ביער קק"ל בשפלת בנימין (מתוך ערוץ היוטיוב של קק"ל):

<http://www.greenwin.kkl.org.il/features/animals/snake-eagle-live/love-is-in-the-air.aspx>

מספרים על הפרויקט, שעוקב באמצעות מצלמה נסתרת אחרי משפחת החיוויאים כבר מספר עונות קינון (להרחבה - היכנסו לאתר "כנפי קק"ל"). מסבירים שמצב החיוויאים והעופות הדורסים מעיד על מצבו הכללי של היער בגלל תפקידם בפירמידת המזון.

מחלקים את הקבוצה לשני צוותים ומעלים דילמה:

בסמוך ליער שבו מקננים קרן וישראל כבר מספר שנים עומדת להיבנות חוות טורבינות, המיועדת להפקת חשמל מאנרגיית הרוח. החשמל המופק יהיה חשמל ירוק ונקי, שאינו כרוך בפליטת פחמן ובזיהום אוויר, אולם טורבינות הרוח מסוכנות לציפורים ועלולות לגרום למותן, כתוצאה מהתנגשויות, או לעזיבתן לאזור אחר. האם להקים את חוות הטורבינות? האם יש פיתרון אחר שישמור על איכות הסביבה ועל איכות האוויר, אך לא יפגע בציפורים?

מבקשים מכל אחת מהקבוצות להגן על אחד מהטיעונים - בעד בניית הטורבינות ונגד הבנייה. נותנים לכל קבוצה רבע שעה לדון ולהכין טיעונים משכנעים בעד העמדה שלה. מותר להיעזר במקורות מידע שמוצאים באינטרנט, להתייעץ עם המדריך או עם יועצים שונים.

בחלוף הזמן מזמינים נציג מכל קבוצה להציג את עמדתה ולשכנע את הקהל בצדקתו. אם ניתן - מגייסים צוות שופטים חיצוני שישפוט מי משכנע יותר.

לסיכום: מספרים על בעיית הטורבינות, שהיא בעיה אמתית כיום בישראל. כרגע נמצאות בשלבי אישור שונים תכניות רבות להקמת שדות טורבינות רוח בגליל, בגולן, בערבה, ועוד. השדות מסוכנים לציפורים, בייחוד לנוכח היותה של ישראל נתיב נדידה חשוב ביותר. אחת ההצעות הקיימות לפיתרון היא שימוש בטכנולוגיה שונה להפקת אנרגיה ירוקה ומתחדשת, כמו למשל, אנרגיה סולארית, שלא מחייבת פגיעה בשטח פתוח - ניתן למקם לוחות סולריים על גבי מבנים בשטחים עירוניים ולהשתמש באנרגיית השמש הזמינה כל כך באזורנו במקום באנרגיית הרוח.

לסרטון המראה דוגמה לנשר שנפגע על ידי טורבינת רוח:

<https://youtu.be/na6HxKQQsAM>

מה קשור

גיל: חטיבת בניים (כיתות ז'-ט')

משך הפעילות: 45 דקות

מקום: בכיתה או בחוץ

מהלך הפעילות:

מפזרים במרכז הכיתה תמונות של נורת חשמל, מכונית, ארובה מעלה עשן, פינגווין עם איקס אדום מעליו, סופת טורנדו, משקפי שמש, יתוש, איש, קוקה קולה. מניחים על הרצפה גיליון בריסטול, שבו תרשים חצים, כמו בדוגמה שלמטה. מזמינים את המודרכים לנחש מה הקשרים בין כל התמונות ולסדר אותן בתוך התרשים.

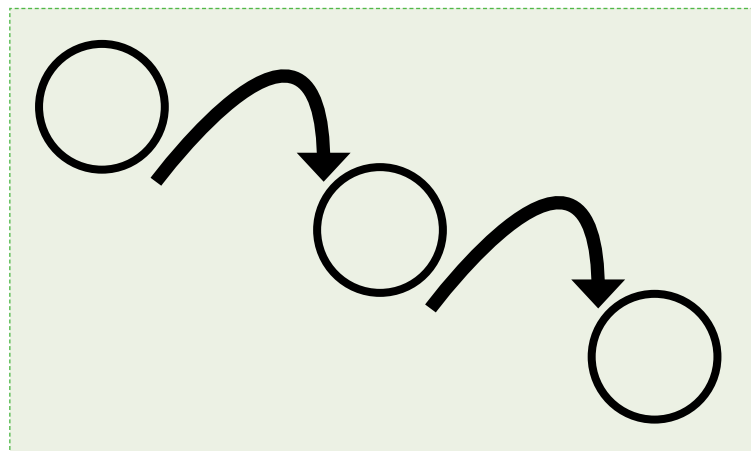
מובילים את הרעיונות והדיון לכיוון התשובה - צריכה מוגברת ולא מבוקרת על ידי האדם (קוקה קולה), שימוש בנפט (לחשמל, למכוניות), תיעוש (למפעלים) מובילים לפליטת פחמן מוגברת, שמביאה להתחממות כדור הארץ (משקפי שמש), להגברת הסופות ולאירועי מזג האוויר הקיצוניים (טורנדו), להמסת הקרחונים (פינגווין), להתרבות מזיקים (יתושים).

מוציאים קערת פירות יבשים ו/או מגש נבטים ושואלים - ואיך זה קשור לכל זה? התשובה - נטיעת עצים, המסייעת לקיבוע פחמן ומגבירה את פליטת החמצן, יכולה להאט את אפקט החממה. על אדם אחד לטעת כ-200 עצים במהלך חייו, כדי לפצות על הזיהום הפחמני שיצר.

אוכלים פירות יבשים ויוצאים לנטיעות.

חג שמח!

תרשים:

<https://tinyurl.com/y92dqnb7>

חשיבותו של השורש

גיל: בוגרים (כיתות י-י"ב)

משך הפעילות: 45 דקות

מקום: בכיתה או בחוץ

חשיבותו של השורש

דף שיח

ערכו סבב היכרות ובקשו מהמשתתפים לציין מה האסוציאציה הראשונה העולה בראשם לשמע המילה "שורש".

האם שורש הוא בהכרח דבר חיובי? האם יש לו גם חסרונות, במובן המטפורי שלו? שורשיו של העץ הם הבסיס האיתן לצמיחתו. היכולת של העץ לייצב את עצמו, לעמוד מול איתני הטבע וכן להזין את עצמו.

"פעם, לא היו לעצים שורשים והם יכלו ללכת. אבל אז לא נתנו פירות כי היו שקועים במלחמות, בטיולים וברדיפת נשים. לפיכך התכנסו, ומרצונם ניטעו באדמה."
מאיר שלו - מתוך "עשיר"

- איזו עמדה מציג מאיר שלו בטקסט? האם השורשים הם רק חיוביים?
- מהי חשיבותם של שורשים?
- מהם השורשים של האדם? האם הם פרטיים? האם הם של החברה?
- האם גם אנחנו בוחרים להינטע? האם יש לנו בכלל בחירה?

"כל שחכמתו מדובה ממעשיו, למה הוא דומה - לאילן שענפיו מרובין ושורשיו מועטין, והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו. וכל שמעשיו מרובין מחכמתו, למה הוא דומה - לאילן שענפיו מועטין ושורשיו מרובין: אפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו, אין מזיזות אותו ממקומו".

**משנה, סדר נזיקין, מסכת אבות
רבי אלעזר בן עזריה, פרק ג', משנה י"ז**

- מה מתארת המשנה?
- איזו מציאות נתפסת כטובה יותר? ענפים מרובים או שורשים מרובים?
- כיצד הייתם מגדירים את עצמכם? מה הייתם רוצים להיות יותר?
- האם יש צורך להכריע בין האילנות המתוארים? האם ניתן לשלב ביניהם?

לצמחים שונים מערכות שורשים שונות, חלקן מתפרסות לרוחב וחלקן לעומק, חלקן נמצאות מעל הקרקע וחלקן תחתיה, חלקן מסתעפות משורש מרכזי וחלקן מתפזרות מגזע העץ. קיימות עוד חלוקות שונות, אך לכל אחת מהן ישנה מטרה, התאמה לצורכי הצמח ותוואי השטח שבו הוא צומח. כאשר אנו קוראים את השיר של לאה גולדברג נדמה, כי גם היא נזקקת למערכות שורשים שונות, המאפשרות לה להתמודד עם "תוואי שטח" משתנה בחייה.

- האם אתם יכולים להזדהות עם חוויה זו?
- מה המשמעות של להחזיק שורשים "בשני נופים שונים"?
- מהם הנופים שלכם? האם הם אישיים או כלליים?
- האם האורנים הם חלק מהנוף שלכם? חלק מנופה של החברה הישראלית? מדוע?
- מנגד לדימוי השורשים, לאה גולדברג מזדהה עם ההפך הגמור - הציפורים הנוודות. האם גם אתם לפעמים כאלו ולפעמים כאלו?

ניגונים/ פניה ברגשטיין

"שִׁתְּלַתֶּם נְגוּנִים בִּי, אִמִּי וְאָבִי,
נְגוּנִים מְזֻמָּרִים שְׂבוּחִים.
גְּדֻעִינִים; גְּדֻעִינִים נְשָׂאִם לְבָבִי -
עֵתָה הֵם עוֹלִים וְצוֹמְחִים.

עֵתָה הֵם שׁוֹלְחִים פְּאֹדוֹת בְּדָמִי,
שׁוֹרְשֵׁיהֶם בְּעוֹדְקֵי שְׁלוּבִים,
נְגוּנֵיךְ אָבִי, וְשִׁירֵיךְ אִמִּי,
בְּדַפְקֵי נְעוּדִים וְשִׁבִּים.

הִנֵּה אֲאִזִּין שִׁיר עֲרֵשֵׁי הַרְחוֹק
הַבֵּיעַ פִּי אִם אֵלֵי בֵּת.
הִנֵּה לִי תִזְהַרְנָה בְּדַמֵּעַ וּשְׁחֹק
"אֵיבָה" וְזִמְרֹת שֶׁל שִׁבָּת.

כֹּל הִגָּה יִתֵּם וְכֹל צְלִיל יֵאָלֵם
בִּי קוֹלְכֶם הַרְחוֹק בִּי יְהוּם.
עֵינֵי אֲנִצֵּם וְהִדִּינֵי אֶתְכֶם
מֵעַל לְחִשְׁבַת הַתְּהוּם"

- כיצד מתוארים השורשים בשיר "ניגונים" של פניה ברגשטיין?
- האם הם חזקים כך גם בחייכם?
- מה מתוך השורשים שקיבלתם בבית הייתם רוצים להמשיך ולקחת איתכם הלאה?
- כיצד השורשים הללו משפיעים על הזהות שלכם? על הדרך שבה אתם מגדירים את עצמכם?
- האם שורשים הם תמיד מבית?
- האם לכל אדם יש שורשים?

העיסוק בשורשיו של האדם מלווה את החברה שלנו מראשיתה ועד ימינו. בכוחם של שורשים אלו לטעת בנו יציבות וכוח, מורשת וחוסן. עם זאת, באחריותנו לטפח את השורשים ולדאוג להם, ללמוד אותם ולשמר אותם. רק ככה נוכל לבחור בהם באמת, והם ישאירונו מעל חשכת התהום.

אודן / לאה גולדברג

"כאן לא אשמע את קול הקוקייה.
כאן לא יחבוש העץ מצנפת שלג,
אבל בצל האורנים האלה
כל ילדותי שקמה לתחיה.

צלצול המחטים: היה היה --
אקרא מולדת למרחב השלג,
לקרח ירקרק כובל הפלג,
ללשון השיר בארץ נוכריה.

אולי רק ציפורי-מסע יודעות -
כשהן תלויות בין ארץ ושמיים -
את זה הכאב של שתי המולדות.

אתכם אני נשתלתי פעמיים,
אתכם אני צמחתי, אורנים,
ושורשיי בשני נופים שונים".

חשיבותו של השורש דף למנחה

משנה, סדר נזיקין, מסכת אבות: המְשָׁנָה היא הקובץ הראשון בתורה שבעל פה, והיא מכילה הלכות שנאמרו בידי התנאים. ישנן דעות שונות מתי הוחל בניסוח המשנה, אך מוסכם, כי עריכתה וניסוחה הסופיים נעשו בסוף תקופת התנאים, בתחילת המאה השלישית, על ידי רבי יהודה הנשיא וחכמי דורו. המשנה מחולקת לשישה סדרים.

סֵדֶר נְזִיקִין הוא הסדר הרביעי מבין ששת סדרי משנה. הסדר עוסק בסדרים חברתיים, ובפרט בהלכות נזקי רכוש, פגיעות באדם, הלכות שכנים ושותפים לדירה, סדרי בתי המשפט, סדר הדין הפלילי והלכות שופטים ודיינים. כמו כן, סדר זה מכיל אמרות חכמים, המרוכזות במסכת אבות, עדויות של חכמים על הלכות קדומות ויוצאות דופן (מסכת עדויות) ודיני עבודה זרה (מסכת עבודה זרה).

שורש הוא איבר הקיים אצל צמחי זרע וחלק מהשרכים. השורש מתפתח לרוב מתחת לפני הקרקע ומשמש לעגינת הצמח בקרקע וכן לספיגת מים וחומרים אי-אורגניים. תפקידו של השורש בצמח לא מסתיים באספקת מזון מן הסביבה. בנוסף לכך, השורש יכול לשמש לאגירת מזון, לאוורור, לרבייה אל-זוויגית, ובצמחים אפיפיטיים גם לתמיכה או לאחיזה. השורש נבדל משאר חלקי הצמח על ידי תכונות מבניות הייחודיות לו.

לאה גולדברג

משוררת, סופרת, מבקרת, מתרגמת וחוקרת ספרות עברית. נולדה בקניסברג שבפרוסיה וגדלה בקובנא שבליטא. החל משנת 1918 למדה בגימנסיה העברית שבקובנה. בשנת 1933 קיבלה תואר דוקטור לבלשנות שמית. את יצירתה הספרותית החלה עוד בליטא, שם פורסמו שירים ומאמרים פרי עטה בכתבי עת עבריים. בליטא נמנתה עם חברי קבוצת הסופרים "פתח".

צילום: זאב רדובן, באדיבות ארכיון הצילומים של קק"ל

ב-1935 עלתה לארץ ועסקה בהוראה בבית ספר תיכון בתל אביב; עבדה במערכת העיתונים "דבר", "על המשמר", "דבר לילדים", "על המשמר לילדים" ו"אורות קטנים". בין השנים 1943-1944 ערכה את ספרי הילדים ב"הוצאת הפועלים".

החל משנת 1952 החלה ללמד בחוג לספרות עברית באוניברסיטה העברית בירושלים. משנת 1963 עמדה בראש החוג לספרות השוואתית באוניברסיטה. בארץ השתייכה גולדברג לקבוצת המשוררים המודרניסטים ונמנתה בין חברי חבורת הסופרים "יחדיו", בראשות שלונסקי, אשר הוציאה לאור את השבועונים "טורים" ו"כתובים".

אורנים וייעור קק"ל

האורן הוא עץ מחטני ירוק-עד ממשפחת האורניים. ישנם בין 70 ל-100 מינים של עצי אורן, שניים מהם נחשבים כטבעיים בישראל: אורן ירושלים ואורן הצנובר. הראשון עדיין מאכלס טבעית מקומות שונים בארץ, כמו שמורת המסרק והרי הכרמל, ואילו השני נחשב למין ים-תיכוני כללי: ישנן עדויות להימצאותן של חורשות אורן הצנובר טבעיות באזורי עמק חפר ויפו, שכנראה בוראו על ידי האדם.

בארץ נותרו מעט מאוד עומדים טבעיים של אורן ירושלים (אם בכלל). תפוצתו המקורית היא מזרח ים-תיכונית. העץ ניטע בידי אדם באורח יזום בשטחים גדולים, בעיקר באזורי ההר, מהגליל ועד לדרום הרי יהודה. את נטיעות האורנים החל שירות הייעור של המנדט הבריטי בשנות ה-20 של המאה הקודמת, וקק"ל המשיכה בהן. אורן ירושלים נבחר כעץ הייעור העיקרי בגלל עמידותו הגבוהה לתנאי יובש. במקומות שונים הוא מתפשט מהיערות הנטועים וחודר לחבורות עצים ושיחים ים-תיכוניים.

נטיעת עצי אורן ירושלים (מין טבעי בישראל) שיקמה את בתי הגידול. יתרה מזאת, בצילם החלקי של האורנים קיימת התפתחות של עצים רחבי עלים, הזקוקים לתנאים נוחים יותר ואינם מתפתחים היטב בקרינת שמש ישירה. בהקשר זה, היה הייעור באורנים מעשה מפואר שנעשה בעמל רב, בתקופה שבה עלו היערנים אל ההר עם השתילים על הגב.

לתפיסה הרווחת, שלפיה האורן נשרף בקלות רבה יותר מהעצים רחבי העלים בחורש, אין אחיזה במציאות. בכל שנה נשרפים שטחי חורש טבעי נרחבים לא פחות מאורנים. זאת ועוד: החורש הסבוך והבלתי עביר הופך בדרך כלל שרפות ענק לקטסטרופה קשה מאוד לכיבוי. יערני קק"ל מתייחסים בשוויון מלא לכל מיני העצים.

קק"ל מובילה תהליך של טיפוח וניהול יערות כ"יערות ברי-קיימא". משמעות הדבר היא, שמירה על משאבי היער לטובת הדורות הבאים, טיפוחם, תוך התבססות על תהליכי חידוש טבעי, וניהולם כך, שיתמכו במגוון מיני צומח ובעלי חיים. ייעור בר-קיימא משמעותו גם תמיכה בקהילה הסובבת את היער. חשוב לזכור, כי המעבר של קק"ל ליער בר-קיימא חייב שינוי באופי הנטיעה לכיוון מגוון מיני צומח, אשר מחד גיסא, ייצרו יער מעורב של רחבי עלים, התומך במגוון מינים ביולוגי, ומאידך גיסא, יתמכו בצורך של הנופשים לצל ובעצי בוסתן לקטיף פרי על ידי המטיילים.

פניה ברגשטיין

סופרת ומשוררת ישראלית, חברת קיבוץ גבת. פניה ברגשטיין נולדה בשנת 1908 בעיר שצ'וצ'ין שבאימפריה הרוסית (כיום בפולין). אביה, שהיה מורה לעברית, הקנה לה את ידיעת הלשון העברית וספרותה. בעודה לומדת בבית הספר התיכון, הצטרפה לתנועת "החלוץ הצעיר". בגיל 18, לאחר שהשתתפה בסמינריון ראשון של "החלוץ" שנערך בוורשה, הצטרפה להכשרה בצ'רלונה, שם נודע לה על מחלת הלב ממנה סבלה בשארית חייה. היא החלה לפרסם שירים ורשימות בעיתוני

התנועה. על שירה הראשון, "חלומי", שהתפרסם ב"היום", חתמה בשם העט "בת אור".

בשנת 1930 עלתה לארץ ישראל עם חברה לחיים אהרן ויינר והתיישבה בקיבוץ גבת. לזוג נולד בן יחיד, גרשון. בקיבוץ קיוותה למצוא חיים שלווים, אך מחלת הלב שבה לקתה גברה, ושנים רבות היא נאלצה להישאר בביתה או לשהות בבית חולים.

בקיבוץ עבדה ברגשטיין בעבודת אריזה בעונות בציר הענבים. בנוסף לכך, עבדה בתחום החינוך והייתה מדריכת נוער של ילדי גבת בתנועת "הנוער העובד". בתחום התרבות ערכה את יומן המשק של גבת, ניהלה חוג לספרות ונשאה הרצאות. היא נבחרה כנציגה לוועידות הקיבוץ המאוחד וההסתדרות. בשנת 1950 נפטרה בבית החולים בעפולה, בעודה בת 42 בלבד, והובאה לקבורה בקיבוץ גבת.

טיפים לניהול דיון

- **תחושת ביטחון:** כדי לייצר תשתית לשיח פורה ומעמיק, על הקבוצה לחוש ביטחון זה בזה, במנחה ובתהליך. מומלץ להדגיש בתחילת השיח, כי המעגל אינו שיפוטי וכי השיחה תהיה משמעותית ככל שתכיל מגוון רחב יותר של דעות.
- **השקפות שונות:** עודדו את המשתתפים להציג את עמדותיהם. כמו כן, נסו לאתגר אותם בהצגת כיווני חשיבה נוספים. הציגו בעצמכם עוד כיווני חשיבה ופרשנויות לקטעי הקריאה השונים.
- **תרבות דיון:** הקפידו על תרבות דיון, הקשבה והתייחסות לכל מי שבוחר לדבר. הימנעו מפיצול הדיון לדיון מרכזי ולדיוני משנה או לרחשים במקביל. גם כאשר מתפתח ויכוח, הקפידו כי הדיבור יהיה שקט, ממוקד בנושא הנדון ואינו סוטה לכיוונים אחרים.
- **שקט:** אל תחששו מזמן שבו המשתתפים מהרהרים בשאלה שהעלתם. אפשרו זמן לחשוב על השאלות ואל תחששו ממעט שקט.
- **משתתפים שקטים:** פנו באופן יזום לשקטים שבין המשתתפים והזמינו אותם להביע את דעתם בנושא.

<https://tinyurl.com/ybccfra4>

נטיעות ואהבת הארץ

גיל: בוגרים (כיתות י-י"ב)

משך הפעילות: 45 דקות

מקום: בכיתה או בחוץ

מרכז נוער
Youth & Education

נטיעות ואהבת הארץ

דף שיח

קרן קיימת לישראל
KKL - JNF

- קיימו סבב היכרות ושתפו אילו זיכרונות יש לכם מט"ו בשבט לאורך השנים. אילו מנהגים זכורים לכם?
- מה אתם יודעים על מנהג הנטיעות? מתי, לדעתכם, התחיל ומי יזם אותו? האם לקחתם חלק בנטיעות במסגרות כלשהן? מה זכור לכם מהחוויה?

"כי תבואו אל הארץ ונטעתם - אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, אף על פי שתמצאו אותה מלאה כל טוב, לא תאמרו נשב ולא נטע, אלא הוּו זהירין בנטיעות, שנאמר, ונטעתם כל עץ מאכל. כשם שנכנסתם ומצאתם נטיעות שנטעו אחרים, אף אתם היו נוטעים לבניכם. שלא יאמר אדם, אני זקן, כמה שנים אני חי, מה אני עומד מתייגע לאחרים, למחר אני מת."

מדרש תנחומא, פרשת קדושים, פרק ח' סימן ח'

- איך אתם מבינים את הציווי "הוּו זהירין בנטיעות"?
- מהו המסר שהמדרש מבקש להעביר?
- אילו ערכים עולים ממנהג זה, מתיאורו במדרש וכפי שהוא מוכר לנו כיום? אילו קשרים ניתן למצוא בין שניהם?
- איפה בחייכם אתם "נוטעים" (באופן מילולי או מטאפורי) באופן כזה שישפיע על אחרים בדורכם או בדורות הבאים?

זאב יעבץ נחשב לאבי הרעיון של "ט"ו בשבט כחג הנטיעות", בזכות יציאתו עם תלמידיו לטעת עצים בזכרון יעקב בשנת 1890. מעשה הנטיעות, שיזם יעבץ, אשר מלבד היותו איש חינוך היה גם סופר, היסטוריון ונמנה על מקימי תנועת המזרחי וממחדשי השפה העברית, מקפל בתוכו שלושה עקרונות שהרכיבו את דמותו: האהבה לארץ ישראל אל מול המשך חיי הגלות, הצורך בחידוש תרבות יהודית רחבה ועמוקה וראיית צעירי העם והיישוב כשותפים מלאים למעשה הציוני - הרוחני והמעשי. על יעבץ נאמר, שהוא היה המחנך העברי הראשון, ששם לב ליצירת ספרות ילדים מתוך רצון ב"אימון בעבודת האדמה והכנסת רוח התמימות בלב הילדים בתור תרופה כנגד ארס הערמומיות של רוח הגלות".

נקרא את שני הקטעים של יעבץ ברצף:

"אומר חלדי: מעודי היתה לי תורת חית הארץ לשעשועים ולמקור תבונה, ובראותי הפעם את מין זה, את החתול צלם דמות לשונאי שלום בכל ארצות הצפון, יושב פה לבטח ועינו אינו צרה בשל חברו יעלו על לבי דברי הפוקרט היוני אשר דבר לאמר: 'כל ילידי ארץ הקדם גדולים ויפים הם מיצירי ארץ אחרת, הארץ נעימה מאד, ויושביה נוחים ונאים טובים ובריאים מיושבי ארצות אחרות. האדם והבהמה אשר שם מלאים, חזקים ומגודלים, ואינם נבדלים כפתוחי מדאיהם איש מאחיו כילדי אירופא. אוהבים הם את השלום ואינם חפצי קרבות ואינם קוראים למהלומות כהמה'. כה דבר ראש הרופאים זה כאלפים שנה. הפעם אני רואה ראייה לדבריו, כי בארצות הצפון שנאת עולם בין בני המין הזה (החתולים) ופה לא ידעו ולא ישחיתו איש לרעהו".

(מתוך "שוט בארץ" מאת זאב יעבץ)

"בשוב האנשים אל בית יזרעאלי מצאו סכת ענפי זית מעטרת במקלעות פרחים סוככת ממעל לשלחן הערוך בחוץ פתח הבית, אשר קלעו ועטרו ידי הבנים הגדולים לכבוד היום בשובם מבית הספר, ויטב הדבר בעיני האורח. ויהי בהסב אנשי הבית אל השלחן ללחם הצהרים ויאמר בן-ארח: "לו הגיד לי איש בארץ מגורי, כי נסעוד בחמשה עשר בשבט תחת כפת השמים ובנינו יביאו ענפי עצי פרי ובנותינו תקטופנה ציצי שדה, כי עתה כמתעתע היה בעיני. כי מה אנחנו רואים בארצות הצפון ביום זה, קרח וקפאון, נפץ ורסיסי שלג, דלף טורד, אפלה וחלקלקות, ומה תשמענה אזנינו שם? שרקת רוח סערה וילל סופה. ופה היה לנגד עינינו הזית בהודו והענף נותן בשיר קולו, ואתמול בעברי על פני פרדסי יפו כהו כמעט עיני לנגה ברק אלפי רבבות הלמונים ותפוחי הזהב הנוצצים ככוכבים בתוך חֲשֵׁכֶת עפאי העצים אשר ישיתו כלל צלם.

כאשר כלו לאכול הובאו סלי פרות לקים את מצות היום, גם בקבוקי יין מקוה ישראל העלו מן המרתף ושכני יזרעאלי באו ויביאו גם הם את סליהם ואת בקבוקיהם וישבו אל השלחן ויאכלו המסבים וישתו ויטיבו לבם. וכטוב לב בן-ארח ביין לקח פלח תפוז זהב וישם עליו תומר דשן מלא עסים ודבש ויאכל ביחד ויקרא: יהי רצון שתתחדש על ארצנו ועל פרותיה שנה טובה ומתוקה.

והילדים ששו על הצפרים אשר עטו גם הן אל השלחן ותחטופנה מן הפרורים ותעופנה. ויתנו הילדים בשיר קולם ויזמרו את זמר ילדי ארץ ישראל לחמשה עשר בשבט עד תמו.

ובן ארח שנה וישלש את החרוזים האלה:

צִפְרִים נֶאֱמָנוּת
בְּרֵאשׁ שְׁנֵה לְאֵלָנוּת
בְּנַעַם תְּשִׁתְּפִכְנָה
אוֹתָנוּ תְּבַרְכְּנָה

ויאמר בן-ארח: "נבלעתי מן היין ולא אוכל לקלוט בלתי אם את ארבעת החרוזים הקטנים האלה, אשר יהיו לי לזכרון לילדי ארץ אבותי, לצפּרִיָּה, לפרותיה ולפּרַחִיה. אך את היום הנחמד הזה, את עצם היום הזה, מי יתן ויבְּלִתִי לקחתו עמי אותו ואת צלמי החן והעז אשר עברו בו על פני, ואת המראות אשר נראו לי היום הזה על האדמה הזאת".

ולב יזרעאלי התרגש לשמע דבר הגעגועים אשר תקפו על אורחו לארץ אבותיו בטרם עזבו אותה עוד, ויכתוב את כל דברי היום ההוא בספר ויתן לו.

וישמח בן-ארח מאד על המתנה הזאת ותהי לו לזכרון ליום נחמד בארץ החמדה."

(מתוך "דאש השנה לאילנות" מאת זאב יעבץ)

- מאילו דברים מתרגש האורח בשני הקטעים?
- כיצד מוצגת ארץ ישראל אל מול "ארצות הצפון" בשני הקטעים?
- בשני הקטעים מייחס יעבץ תכונות המזכירות את אחרית הימים למרחב הארץ ישראלי: בקטע הראשון מדובר במרחב שבו "זר זאב עם כבש" ובעלי החיים לא שונאים זה את זה; בקטע השני מתוארים הפרדסים כעין עצי גן עדן. איפה ההתרגשות הזו פוגשת אתכם? האם אתם מזדהים איתה? כיצד או מדוע לא? מה לדעתכם השתנה לאורך השנים?
- כיצד עולים אתם שלושה עקרונות שבהם דגל יעבץ מן הטקסטים הנ"ל?
- דמיינו מפגש שלכם עם זאב יעבץ בט"ו בשבט השנה. אילו דברים הוא היה מצפה לראות? אילו דברים היו מפתיעים אותו לטובה/לרעה? איך הייתם מתארים בפניו את השינויים והתמורות שחלו באותם ערכים שקידש? האם, לדעתכם, הייתם מוצאים דברים משותפים עמו? אם כן, אילו?

"אני לא אוהב את הביטוי 'שמורת טבע'. בכלל, עצם המילה 'שמורה' אינה מקובלת עליי. אינני חושב שבאתי לעולם הזה כדי לשמור על איזה דבר. אינני חושב שהיחסים בין אדם לזולתו, או אדם למקומו או אדם למורשתו הם יחסים של שימור. לא נולדנו לתוך מוזיאון ותפקודנו אינו לצחצח את הזכויות המכסות על המוצגים, ולהוביל את ילדינו אחרינו על קצות אצבעותיהם כדי שיתפעלו ממה שיש. מותר לדעת בטבע, צריך לגעת בו, מותר גם לשנות. אך השאלה היא: איך?! התשובה צריכה להיות: באהבה."

עמוס עוז

- כיצד מתחבר עמוס עוז לזאב יעבץ? האם הם עוסקים באותו נושא?
- מה המסר המרכזי של עמוס עוז? מה אתם לוקחים ממנו?
- מתי נכון לשמר ומתי נכון לחדש? האם זה נכון לטבע או גם לחיינו?

בין דמותו של יעבץ למנהג הנטיעות ואהבת הארץ

רקע למנחה

למנחה - כמה מילים על מנהג הנטיעות:

כיום, קשה לדמיין את ט"ו בשבט ללא מנהג הנטיעות והוא מצטייר בעיני רבים כמקובל מדורי דורות. אולם, למעשה, מדובר במנהג השייך לאחד מגלגוליו האחרונים של החג (הגלגול היחיד שהגיע אחריו הוא ראייתו כחג אקולוגי-אוניברסלי, השם דגש על נושאי איכות הסביבה - מעין יום כדור הארץ יהודי). מספרים, כי ראשית המנהג בט"ו בשבט של שנת תר"ן (1890) בבית הספר בזכרון יעקב וביזמת הסופר, החוקר וההיסטוריון זאב יעבץ, שהגיע לארץ ב-1887 וניהל את בית הספר. עם ייסוד המושבות ראו מחנכי ישראל צורך לחדש את היישוב היהודי בארץ בנטיעת עצים. בעקבות צו השעה, יצא יעבץ בט"ו בשבט עם תלמידיו, שהחזיקו שתילים קטנים בידיהם ונטעו עצים בחוצות המושבה. כך נולדה מסורת ארצישראלית של יציאת ילדי ישראל לנטיעת עצים בט"ו בשבט. הסתדרות המורים וקרן קימת לישראל מיסדו מנהג זה ב-1908 ונתנו לו ממד חינוכי. על ידי כך שיתפו את הילדים, הלכה למעשה, בפיתוח הארץ ובשיפור נופה.

מדרש תנחומא:

מדרש תנחומא, המכונה גם מדרש ילמדנו, הוא שם כולל לשלושה קובצי מדרש אגדה. מדרש זה עוסק בחמשת חומשי התורה, ונקרא על שם האמורא הארצישראלי רבי תנחומא בר אבא, שהרבה מאמרותיו מופיעות במדרש. רובו של המדרש נכתב בעברית, אך בנוסף קיים במדרש שימוש בארמית גלילית, ביוונית ובלטינית. מדרש זה הגיע לכלל גיבוש במחצית הראשונה של המאה ה-9 לספירה. כמדרש שמקורו בארץ ישראל, מבוסס מדרש תנחומא על סדר קריאת התורה התלת-שנתי שרווח בארץ ישראל. החלוקה המצויה במדרש לפרשות השבוע לפי מחזור הקריאה החד-שנתי שרווח בבבל היא מאוחרת ואיננה מקורית.

למנחה - קווים לדמותו של זאב יעבץ, מתוך לקסיקון הספרות העברית:

בירושלים פרסם יעבץ את סיפוריו הארץ ישראלים הראשונים, ובעקבות זאת התבלט כסופר המוביל של תקופת העלייה הראשונה. בסיפורים הללו תיאר יעבץ את נופי הארץ הטבעיים והאנושיים. הקונפליקטים המלווים את סיפוריו אינם דומים לקונפליקטים האוניברסליים המאפיינים את הרומן האירופי של המאה התשע-עשרה: רווח הבא בחטא מול דלות והתנהגות מוסרית, תשוקה מול נאמנות ועוד. סיפוריו סובבים בעיקר סביב הציר של מימוש האהבה לארץ ישראל אל מול המשך חיי הגלות על כל המשתמע מכך: עבודת האדמה לעומת מסחר, טבעיות לעומת מלאכותיות וכו'. יעבץ הטמיע בסיפורים הללו את הערכים שבהם דגל. פעילותו הספרותית והציבורית של יעבץ הייתה מגוונת ביותר והקיפה את רוב תחומי התרבות העיקריים, ובכולם הטביע את חותמו. יעבץ הגיע להכרה

שהתקופה היא תקופת מעבר מצורת חיים אחת בגולה לצורת חיים אחרת במולדת, מעבר הטומן בחובו בעיות מורכבות לצד הזדמנויות נדירות. הוא שאף להתאים את האורתודוקסיה לעולם ההולך ומתחדש בארץ ישראל, בין השאר על ידי מיזוג האורתודוקסיה עם הלאומיות היהודית המתעוררת. הוא עסק בכל תחומי התרבות: היסטוריה, לשון, ספרות ופדגוגיה, וביקש ליישבם עם השקפת העולם האורתודוקסית. הוא הבין שהעם החוזר למולדתו זקוק לתרבות לאומית רחבה ועמוקה ואינו יכול להסתפק עוד בד' אמות של הלכה. על כן ניסה ליצור תמונת עבר מסורתית, ספרות חיובית ולא חתרנית ופרוגרמה חינוכית דתית חדשה, שיספקו את הצרכים הרוחניים הללו מבלי ליצור קרע עם העבר.

הערה לקטעי הסיפור בדף השיח:

שני הטקסטים מתארים התפעלות של אורח מארצות אירופה הבא לבקר בארץ ישראל. בטקסט הראשון, התפעלותו היא מהחטול הארץ ישראלי ובטקסט השני מן ההתרחשות במושבה בט"ו בשבט.

טיפים לניהול דיון

- **תחושת ביטחון:** כדי לייצר תשתית לשיח פורה ומעמיק, על הקבוצה לחוש ביטחון זה בזה, במנחה ובתהליך. מומלץ להדגיש בתחילת השיח, כי המעגל אינו שיפוטי וכי השיחה תהיה משמעותית ככל שתכיל מגוון רחב יותר של דעות.
- **השקפות שונות:** עודדו את המשתתפים להציג את עמדותיהם. כמו כן, נסו לאתגר אותם בהצגת כיווני חשיבה נוספים. הציגו בעצמכם עוד כיווני חשיבה ופרשנויות לקטעי הקריאה השונים.
- **תרבות דיון:** הקפידו על תרבות דיון, הקשבה והתייחסות לכל מי שבוחר לדבר. הימנעו מפיצול הדיון לדיון מרכזי ולדיוני משנה או לרחשים במקביל. גם כאשר מתפתח ויכוח, הקפידו כי הדיבור יהיה שקט, ממוקד בנושא הנדון ואינו סוטה לכיוונים אחרים.
- **שקט:** אל תחששו מזמן שבו המשתתפים מהרהרים בשאלה שהעלתם. אפשרו זמן לחשוב על השאלות ואל תחששו ממעט שקט.
- **משתתפים שקטים:** פנו באופן יזום לשקטים שבין המשתתפים והזמינו אותם להביע את דעתם בנושא.

<https://tinyurl.com/y9wzoeo2>

מה אשאיר אחריי

גיל: בוגרים (כיתות י-י"ב)

משך הפעילות: 45 דקות

מקום: בכיתה או בחוץ

מה אשאיר אחריי? סיפורו של חוני המעגל ועץ החרוב

דף שיח

"פעם אחת היָה מְהֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ, רָאָה אָדָם אֶחָד שֶׁהוּא נוֹטֵעַ חָרֹב.
 אָמַר לוֹ: זֶה לִכְמָה שָׁנִים טוֹעֵן פְּרוֹת?
 אָמַר לוֹ: לְשִׁבְעִים שָׁנָה.
 אָמַר לוֹ: כָּלוּם בְּרִי לֶךְ שֶׁתְּחִיָּה שִׁבְעִים שָׁנָה, וְתֹאכַל מִסְּנוֹ?
 אָמַר לוֹ: אֲנִי מִצְּאֵתִי אֶת הָעוֹלָם בְּחָרוּבִים; כִּשֵׁם שֶׁנִּטְעוּ אֲבוֹתַי לִי כִּךְ אֲטַע אֲנִי לְבִנִי.
 יֵשֵׁב חוֹנִי לְאָכַל, נִפְלָה עָלָיו שָׁנָה וְנִתְנַחֲמָם. עָלָה צוֹק וְהִקִּיף עָלָיו וְנִתְכַּסָּה מִן הָעֵין
 וַיֵּשֶׁן שִׁבְעִים שָׁנָה.

כְּשֶׁנִּנְעַר רָאָהוּ לְאָדָם אֶחָד שֶׁהוּא מְלַקֵּט מֵאוֹתוֹ חָרֹב.
 אָמַר לוֹ: אַתָּה הוּא שֶׁנִּטְעַנְתָּ?
 אָמַר לוֹ: אָבִי אָבָא.
 אָמַר: וְדַאי מְנַחֵם הֵייתִי שִׁבְעִים שָׁנָה."

מן האגדה

- האם אנו יודעים להצביע היום על פירות עץ החרוב אשר הושארו לנו על ידי הדורות הקודמים? כלומר, האם אנו יודעים לומר מה קיבלנו מאבותינו?
- אילו נטיעות ראוי שנעשה אנו, או בני דורנו, עבור הדורות הבאים כחברה?
- האם אנו עושים זאת כיום? אם כן, באילו תחומים?
- האם ישנם "פירות" שלא ראוי שנשאיר לדורת הבאים? אם כן, מדוע?
- מהו תחום האחריות של כל אחד מאתנו - כלומר, האם על האדם לטעת עבור עצמו, משפחתו, או האם עליו גם לטעת עבור השכונה שבה הוא מתגורר, עבור החברה שבה הוא חי?

"אמר רבן יוחנן בן זכאי:

אם הייתה נטיעה בתוך ירך, ויאמרו לך: הרי לך המשיח.
 בוא ונטע את הנטיעה, ואחר כך צא והקבילו."
 (אבות דרבי נתן ל"א)

- מהו הכוח של הנטיעה בעיני חז"ל?
- האם הנטיעה מביאה את המשיח או המשיח מביא את הנטיעה?
- מה מסמל המשיח בקטע זה? האם ייתכן כי הוא מסמל סוגים שונים של פירות שיכולים לצמוח מן הנטיעה?
- האם בעזרת הנטיעה יש בכוחנו ליצור שינוי משמעותי כלשהו? אם כן, באילו תחומים?

הייה לי חבר, הייה לי אח / מילים: יורם טהרלב

<p>במקום שאליו אני הולך אני נזהר שלא לשבור אני נזהר שלא לדרוך אני נזהר שלא לזכור.</p> <p>וטוב לי שאתה איתי וגם אתה וגם אתה פה תישאר אחרי לכתי החברות אשר היתה.</p> <p>הייה לי חבר הייה לי אח הושט לי יד כשאקרא הייה לי חבר הייה לי אח הושט לי יד בעת צרה אני אחיך, אל תשכח הייה לי חבר הייה לי אח."</p>	<p>"במקום שאליו אני הולך היו רבים כבר לפני השאירו שביל, השאירו עץ, השאירו אבן לרגלי. ומה אני אשאיר אחרי האם אשאיר איזה דבר? איני רואה את צעדי ומי יראה אותם מחר?</p> <p>במקום שאליו אני הולך היו נשים, היו גברים ואהבה גדולה היתה האם אני אמצא אותה? הם לא השאירו לי סימן לא אנחות וגם לא פרחים הם לא השאירו לי דבר מלבד אחים וחברים.</p>
---	---

- האם ישנם דברים שאנו משאירים בהווה, לחברים שלנו, למשפחה שלנו, למי שנמצא כאן איתנו, ולא רק לדורות הבאים?
- האם לא להשאיר שום דבר בכלל זו אפשרות? האם זה מספיק, כמאמר השיר, "אני נזהר שלא לשבור, אני נזהר שלא לדרוך", לא להרוס את הסביבה שלי, או שמא אני חייב להשאיר דבר מה אחריי?
- האם להשאיר משהו זה תמיד דבר טוב? האם לעתים זה גובל בהשחתה של הטבע?
- האם מוטב להשאיר את הטבע כפי שהוא ולא לדרוך בו? ולא לשנותו?
- באיזו מידה נועד הטבע לשרת את האדם? ובאיזו מידה מחויבותו של האדם לשמר את הטבע?

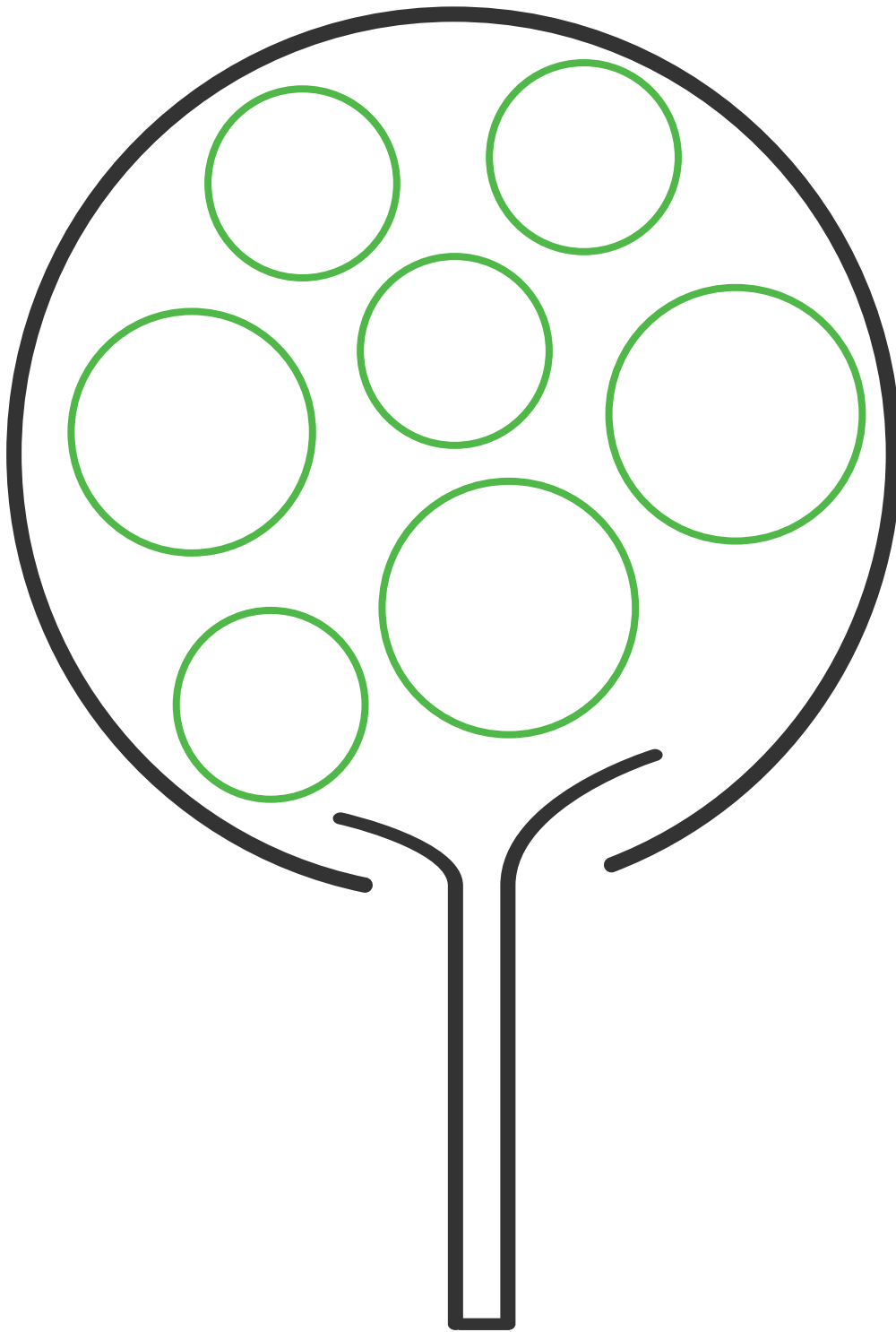

"מי שמשלה את עצמו שיש אבות מתים, חי באשליה מטורפת ומטופשת. אבותינו חיים בנו הרבה יותר לאחד מותם מאשר לפני מותם. לפני מותם אנחנו יכולים להתמודד איתם, להתווכח איתם ולהתנגד להם. אחרי מותם הם הופנמו לתוכנו. ואנחנו שונאים את ההתנהגות שלנו שהיא התנהגותם הכפויה עלינו מבפנים, ואנחנו שונאים את עצמנו לעתים הן משום שאנחנו דומים להם והן משום שאנחנו שונים מהם. זוהי חוויה פסיכולוגית אוניברסאלית, לא רק ישראלית. כשיש פער בין האבות, בין אבות בעלי עוצמות גדולות שעשו מפעלים גדולים, ואנחנו איננו יכולים להגיע לממדיהם ולמידותיהם, בבחינת ראשונים כבני אדם ואנחנו כחגבים, מבטאים הסופרים תחושת סירוס לעומת העוצמה הלאיוסית (עוצמת מלכים) של האבות.

- מה מנסה גרשון שקד לספר לנו על אודות הכוח שלנו להעביר הלאה לדורות הבאים? האם נוכל להעביר, לדעתכם, את כל מה שקיבלנו מאבותינו לבנינו?
- האם אנו מרגישים ביום-יום את כובד האחריות שהועברה אלינו? האם אנו רוצים לשאת אותה, מסכימים איתה?

(מתוך דיאיון עם גרשון שקד, יונה הדרי-רמג', בתוך: עושים חושבים)

רשמו בעיגולים את הפירות אשר הייתם רוצים, באופן פרטי או כחברה, להשאיר לדורות שיבואו אחריכם. אתם מוזמנים למלא רעיונות, ערכים, חפצים, מסורות וכל דבר אחר העולה על דעתכם.

סיפורו של חוני המעגל ועץ החרוב

דף למנחה

סיפור חוני המעגל מותאם לצעירים

פעם הלך איש בשם חוני בדרכו ולפתע ראה אדם נוטע עץ חרוב. החליט חוני לשאול אותו: "תגיד, מה אתה עושה?" ענה לו האיש: "אני נוטע עץ חרוב." אמר לו חוני: "אני רואה שאתה נוטע עץ חרוב. התכוונתי לשאול, מדוע אתה נוטע אותו?"

האיש לא הבין את השאלה. שאל אותו חוני, במילים אחרות: "אני מתכוון בעצם לשאול, בתוך כמה שנים לדעתך יניב עץ החרוב הזה פירות?" ענה לו האיש: "הרבה מאוד שנים. יכול להיות שאפילו 70 שנים שלמות." שאל אותו חוני: "ובעוד 70 שנים, אתה חושב שתוכל ליהנות מהפירות של העץ?" ענה לו האיש: "מה פתאום? אני כבר מבוגר. כנראה שבחיי לא אראה את פירותיו של העץ שלי."

ענה לו חוני: "אז בשביל מה לנטוע את העץ, אם לא תזכה לטעום בעצמך מפירותיו?"

ענה לו האיש: "ראה, אני חושב אחרת ממך. כשאני נולדתי, נהניתי מכל עצי הפרי אשר השאירו אבי וסבי, וכך גם אני משאיר עצי חרוב לילדיי. כך שכשהם יבואו לעולם, יימצאו בו חרובים, כשהם שאני מצאתי."

הלך חוני והתיישב על סלע. מאחר שהיה עייף, נרדם וישן שינה עמוקה מאוד, שינה של 70 שנים שלמות. כשהתעורר, כעבור 70 שנה, ראה אדם הדומה כשתי טיפות מים לאותו איש אשר דיבר איתו אך לפני רגע, עומד ליד עץ החרוב וקוטף את פירותיו. הלך חוני אל אותו האיש ושאל אותו: "מה אתה עושה?" ענה האיש: "אני? אני מלקט חרובים מן העץ."

שאל אותו חוני: "איך יכול להיות שקודם נטעת את העץ, וכבר אתה מלקט את החרובים?"

ענה לו האיש: "סבא, נדמה לי שאתה מתבלבל. עץ חרובים מצמיח פירות לאורך הרבה שנים. לא אני נטעתי עץ זה, אלא סבי, זכרו לברכה. היום אני מלקט את הפירות, ועוד מעט אלך גם אני לנטוע עבור הדורות שיבואו אחריי." חוֹנֵי הַמְעַגֵּל היה תנא צדיק אשר נחשב בעיני אנשי דת רבים לבעל מופת, בן דורו של שמעון בן שטח מן המאה הראשונה לפנה"ס.

על פי המשנה, היה חוני בעל יכולת להביא לכך, שתפילותיו יתקיימו. בתלמוד הבבלי מצוינת גם גדלותו בתורה ונכתב שהוא היה בעל הסבר בהיר, ושהיה מתרץ כל קושיה שהקשו לו בבית המדרש.

אמר רבן יוחנן בן זכאי:

אם הייתה נטיעה בתוך ירך, ויאמרו לך: הרי לך המשיח.

בוא ונטע את הנטיעה, ואחר כך צא והקבילו.

(אבות דרבי נתן, ל"א)

אבות דְרָבִי נֶתָן היא תוספת למסכת אבות, שזמן יצירתה ועריכתה לוט בערפל, אך היא משוערת לתקופת הגאונים (900-700 לספירה). במסכת 41 פרקים (בנוסחה א' הנפוצה), או 48 פרקים (בנוסחה ב'). זהו חיבור מגוון, הכולל עניינים רבים: אמונות ודעות, דרך ארץ, מעשי חכמים ומדרשים. המסכת נחלקת לשניים: מאמרי החכמים עד ראשוני האמוראים (א'-כ"ט או ל"ב) ומאמרים מאוחרים יותר. המסכת מיוחסת לר' נתן הבבלי, שחי לפני דורו של ר' יהודה הנשיא. המסכת הזאת, ככל המסכתות הקטנות הירושלמיות, מכילה מאמרים מלוקטים על דרך הלימוד והמוסר. בין החוקרים קיימת מחלוקת בדבר זהותו וזמנו של ר' נתן.

פרשנות אפשרית למדרש

רבן יוחנן בן זכאי, שבדמותו מציין את המעבר מן הארץ אל הגלות, מבקש להבהיר עד כמה הנטיעות חשובות, ומחזקות את הארץ. בקטע קצר זה מובע חשש מהעת שבו יחזור העם לארצו, עם הגעת המשיח (תפיסת הגאולה), והציבור יבחר שלא לעסוק בנטיעות ובעבודת אדמה. רבן יוחנן בן זכאי מבקש להדגיש, כי חשיבות העשייה אינה פחותה ואף תקדם את הגאולה. הדגשה זו דורשת לקיחת אחריות של הציבור על סביבתו וקוראת לאקטיביות מצידו.

פרופ' גרשון שקד (8 ביולי 1929 - 28 בדצמבר 2006), חוקר ספרות עברית, בין הבולטים במבקרי הסיפורת העברית וחוקריה.

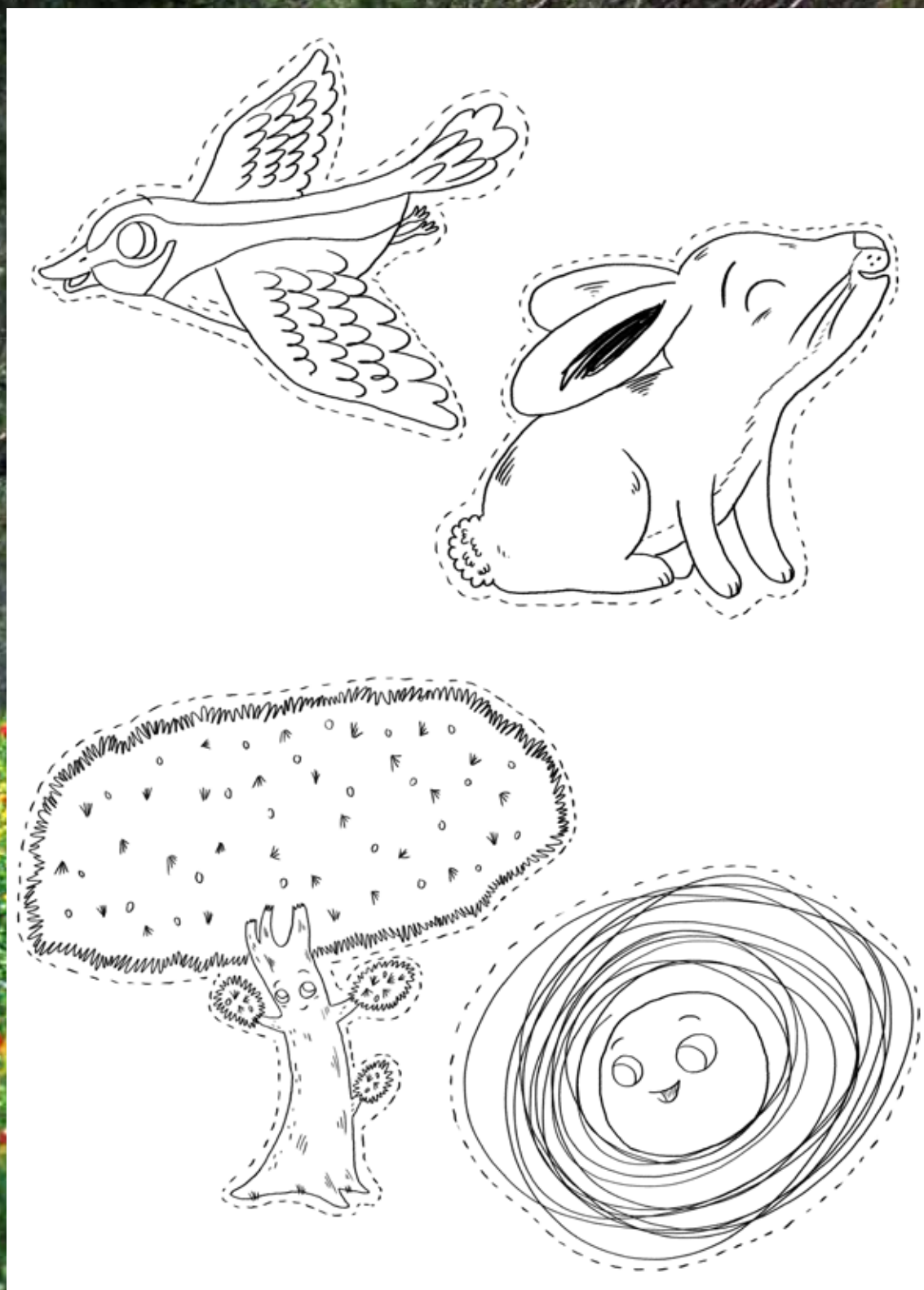
טיפים לניהול דיון

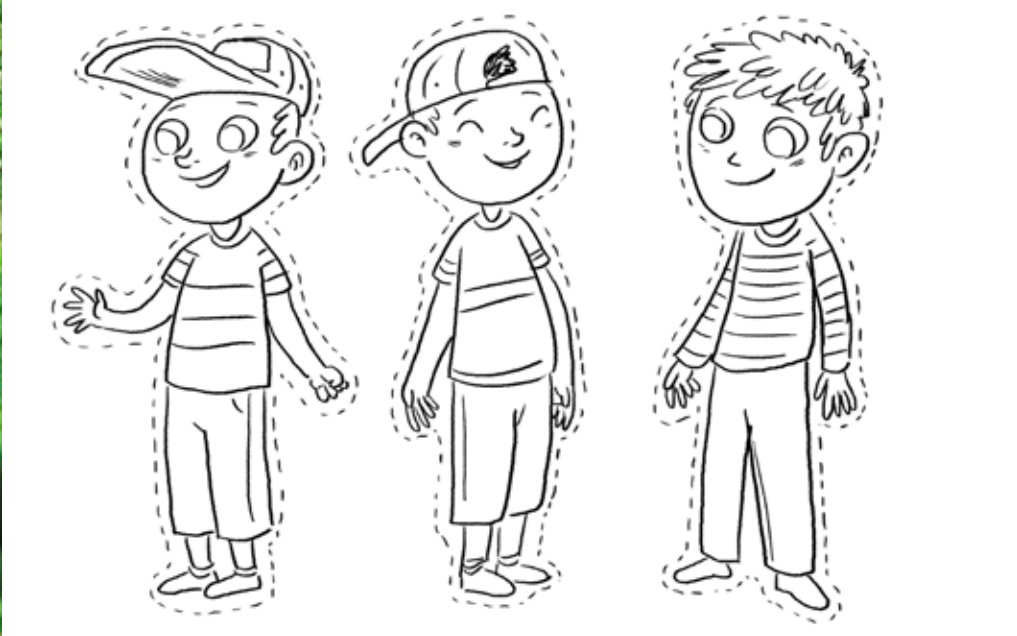
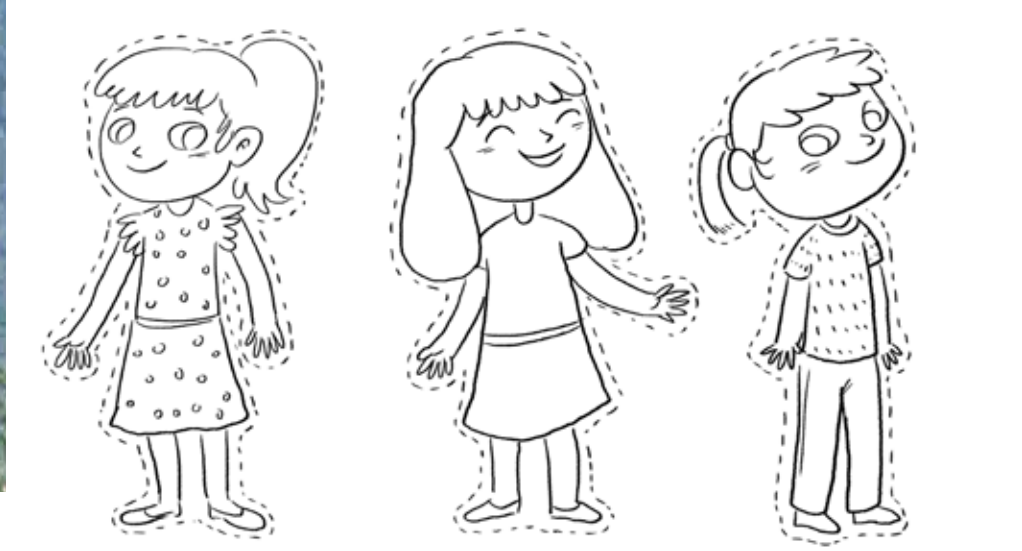
- **תחושת ביטחון:** כדי לייצר תשתית לשיח פורה ומעמיק, על הקבוצה לחוש ביטחון זה בזה, במנחה ובתהליך. מומלץ להדגיש בתחילת השיח, כי המעגל אינו שיפוטי וכי השיחה תהיה משמעותית ככל שתכיל מגוון רחב יותר של דעות.
- **השקפות שונות:** עודדו את המשתתפים להציג את עמדותיהם. כמו כן, נסו לאתגר אותם בהצגת כיווני חשיבה נוספים. הציגו בעצמכם עוד כיווני חשיבה ופרשנויות לקטעי הקריאה השונים.
- **תרבות דיון:** הקפידו על תרבות דיון, הקשבה והתייחסות לכל מי שבוחר לדבר. הימנעו מפיצול הדיון לדיון מרכזי ולדיוני משנה או לרחשים במקביל. גם כאשר מתפתח ויכוח, הקפידו כי הדיבור יהיה שקט, ממוקד בנושא הנדון ואינו סוטה לכיוונים אחרים.
- **שקט:** אל תחששו מזמן שבו המשתתפים מהרהרים בשאלה שהעלתם. אפשרו זמן לחשוב על השאלות ואל תחששו ממעט שקט.
- **משתתפים שקטים:** פנו באופן יזום לשקטים שבין המשתתפים והזמינו אותם להביע את דעתם בנושא.

נספחים

נספח 1: בובות לצביעה וגזירה - האורן הבודד

נספח 2 בול טע עץ במו ידיך

נספח 3: אלוף בריצה

חלק ראשון

אורן נולד וגדל בקיבוץ, ממש בשולי היער. כשהיה קטן כעס על הוריו, שנתנו לו שם כזה, של עץ, שבגללו היו לוועגים לו בגן הילדים, אבל אחרי שגדל והכיר את עץ האורן - הגדול, הירוק והחזק, התגאה בשם שניתן לו.

אורן אהב לטייל בין האורנים היפים ביער שליד הבית - חלקם ניטעו עוד בתקופת המנדט הבריטי, כך סיפר לו סבא, חלקם ניטעו על ידי קק"ל וחלק אחד הוא יער טבעי. בכל שבת, כשהקיבוץ היה שקוע במנוחת צהריים, היה חומק עם גורי, גור הכלבים השובב שלו, אל היער שליד הקיבוץ, לחפש הפתעות.

גורי בראש, מרחרח את האדמה הלחה ואת מחטי האורן, טועם בלוטים ואצטרובלים, ואורן אחריו, רץ, בודק, מוצא מערה חדשה, חרק, מאובן. כשהיו מתעייפים, היו עוצרים לנוח על סלע קריר, נהנים מצל העצים הצפופים, מלקטים צנוברים וחרובים.

והנה, השנה, מוזר ביער: חנוכה כבר כאן, אבל החורף איננו. מזג האוויר שרבי, הרוחות חזקות והגשם לא מגיע. אורן ממשיך בטיולים כרגיל, במיוחד עכשיו, כשהיער יבש, אחר...

"הר, ים ויער, אין נפלא מזה", חושב אורן לעצמו, כשהוא עוצר לנוח בנקודת תצפית אהובה, על ענף עבה ונמוך, וגורי מתרוצץ תחתיו. והנה, פתאום, הוא מבחין שהכלב קופא על מקומו, זוקף אוזניים, מתרגש ומרחרח.

"מה קרה גורי?" שואל אורן ויורד מהענף. וגורי, כאילו לא שומע, זנבו החום מתוח וניכר בו שהוא מתרגש ואולי אפילו פוחד... אורן מסתכל סביב ואינו מבין מה מפחיד את הכלב - הכול נראה כרגיל, יער, ים, הר... אבל לפתע הוא מקשיב ושומע דממה מוזרה - ציוץ הציפורים נפסק! שקט מוחלט מסביב...

אורן מחליט לחזור לקיבוץ. כבר למד לא לזלזל בסימני הטבע ובטח שלא בסימנים שמסמן לו כלבו האהוב והנאמן. ככל שהתקרב אל הבתים שמע קולות, המולה גוברת והולכת, וגם התחיל להריח ריח מוכר... עשן! יכול להיות ששרפה מתקרבת?

אורן הרים את רגליו והחל לרוץ. לפתע, שמע צעקות עולות מבין בתי הקיבוץ: "להתפנות!" "מהר!" "האש מתפשטת!"

המרחק אל הבית נראה לאורן פתאום אין סופי. עשן סמיך החל להתאבך ולצרוב בעיניים. אורן ניסה להישמע אמיץ - "אימא, מה המצב?" שאל בצעקה, כשהגיע לפתח הבית. אמו רצה אליו, נאנחה וחיבקה אותו במהירות. כשתיק קטן על כתפה, אחזה אותו בחוזקה בידיה, ממש כאילו היה תינוק, ויצאה בריצה לרחוב, אל תחנת ההסעה.

"ייקחו אותנו לאחד הקיבוצים הסמוכים. אל תדאג, יהיה בסדר", אמרה אימא מתנשפת, כשראתה את המבט המבוהל על פניו. היא שכחה שהיא נראית מבוהלת לא פחות. הלהבות התקרבו כל כך, שהיער על הגבעה הקרובה נצבע בכתום ואפילו את חום האש כבר אפשר היה להרגיש באוויר.

אורן ראה את הכבאיות מגיעות. ביניהן היו גם כבאי קק"ל, המסייעים לכוחות הכיבוי הרגילים, בבגדים צהובים ומסכות מגן על הפנים.

"הרי בשבילם, כמעט כמו בשבילי, היער הוא סוג של בית..." חשב אורן, כשחלפו ממהרים על פניו ונזכר במתקני הנופש, בשולחנות העץ ובפינות הישיבה, הנושאות את אותו הסמל שעל חולצותיהם.

הם פרשו צינורות מים ארוכים והחלו להתזז לכיוון הלהבות, שהגיעו כמעט עד למרגלות בתי הקיבוץ. "מה יהיה?" הוא חשב, "הדברים שלי, המחשב שלי, המחברות... הכול בבית..." לפתע הרגיש איך הדם אוזל מפניו - גורי! גורי! איפה גורי?

הרכב נוסע, מתרחק מן הקיבוץ וגורי לא איתו! והאש משתוללת - "גורי! גורי!!! ג-ו-ו-ר-י!!!"
החל לצעוק בגרון ניחר מעשן, כשהוא מוציא את ראשו דרך חלון המכונית, "גורי!!! וקולו נבלע בין קולות הכבאיות, צעקות האנשים, קולות השרפה...

הרכב נוסע, יורד במורד, ופניו של אורן רטובות מזיעה ומדמעות - "גורי שלי! מה יהיה?"

חלק שני

כשהגיע הרכב לקיבוץ השכן היו פניו של אורן שטופות דמעות. מכל עבר נשמעו קולות בכי, צעקות, קריאות ורסיסי מידע...

"לא הספיקו לפנות את כל הסוסים, מה יהיה?" קראה אסנת, שאורן הכיר מחוות הסוסים הגדולה הסמוכה לקיבוץ. "מזל שהלולים היו ריקים... אלוהים אדירים..." השתעלה סבתא אחת, שאורן לא הכיר.

אבל אורן חשב רק על גורי. גורי שלו, שהיה זה שבזכותו הספיק אורן לחזור ברגע האחרון לקיבוץ... הוא הצטנף באחת הפינות של חדר האוכל ההומה, שבו התכנסו כולם, מחבק את ברכיו, מרכין ראש... "גורי צעיר אבל אלוף בריצה, אולי יצליח לברוח מהאש..." חשב בייאוש.

לבסוף הרים אורן את ראשו לחפש את אימא, ולרגע לא מצא גם אותה. שניות אחדות של חרדה עברו, ופתאום ראה אותה עומדת לא רחוק ממנו, מנסה לדבר בטלפון עם אבא, שנסע היום דרומה, למרבה המזל... ניכר היה שקשה לה לשמוע, היא ניסתה לצעוק, כדי שאבא יבין... אבל אורן רצה אותו כאן, לידו, רצה לספר לו על גורי!

הוא רץ אל אימא בדמעות, חטף את הטלפון מידה וניסה לספר לאבא, במשפטים מקוטעים, מהולים בבכי: "גורי נשאר מאחור!"

מעברו השני של הקו נשמע קולו של אבא רגוע ובטוח. "אל תדאג, חמוד", אמר לאורן. "אני בדרך אליכם. אנסה לברר מה קרה לגורי, אל תדאג, יהיה בסדר, העיקר שאתם הספקתם לצאת. תטפל באימא עד שאגיע."

הקו התנתק. אימא חיבקה את אורן והובילה אותו, יחד עם כולם, לכיוון חדרי האירוח של הקיבוץ, שיהיו הבית הזמני שלהם מעכשיו. היא ניסתה לנחם אותו אבל אורן לא שמע. היום עבר בעצב ובחרדה. השעות חלפו. כולם נצמדו למקלטי הרדיו והטלוויזיה,

נאחזים בכל תמונה ובכל פיסת מידע על השרפה, על המלחמה להציל את היער, את הבתים...

ואבא איננו.

"בוודאי התעכב בדרכים", אמרה אימא. היא ניסתה לעודד אותו, אבל אורן הרגיש שגם היא עצובה וחרדה...

לפתע, בסביבות שש בערב, נשמעה דפיקה בדלת. זה היה יפתח, חברו של אורן מהקיבוץ. "בוא מהר!" אמר לאורן, קצר נשימה, "לא תאמין, מי מגיע!"

אורן רץ אחרי יפתח לרחבה שמול חדר האוכל. מכונית מאובקת, מעושנת נכנסה לחניה. לרגע לא הכיר אורן את המכונית הלבנה של אבא.

"אבל אבא לא היה בשרפה", הוא חשב לרגע, "מאין הגיע כל הפיח והעשן?" דלת המכונית נפתחה ואורן לא האמין למראה עיניו! דמעות הציפו את גרונו והוא שמע צעקה בוקעת, כאילו ממקום אחר, רחוק, ולא מגרונו שלו - "גורי!!!"

הכלב האהוב זינק ורץ אל אורן, הפיל אותו ארצה והחל ללקק את פניו, את צווארו, את ידיו... הוא היה שחור מפיח, חבוט ומדובלל, וניכר בו שהיה קרוב מאוד לאש.

אחריו יצא מהמכונית אבא, גם הוא מפויח, שחור ומלוכלך, ורק שיניו הלבנות קורנות מתוך חיוך רחב...

כששאל אורן את אבא, מבין הדמעות, איך מצא את גורי, סיפר לו, שמיד לאחר שסיימו לדבר, התקשר לשאול, חברו הטוב, שהוא כבאי במערך הכבאות של קק"ל. כיאה לכבאי מנוסה, שיודע כמה חשובה כל שנייה בזמן שרפה, התקשר שאול מיד לרזי, כבאי אחר שהכיר, שהיה בעיצומה של המלחמה בלהבות בין בתי הקיבוץ. רזי העביר את המסר לחבריו, ועד מהרה נמצא גורי, מפוחד, פצוע ומלא פיח, עומד ונובח ליד שער החצר.

רזי אסף אותו אליו והתקשר מיד לאבא - "הכלב ניצל!"

אחרי הכול, הוא באמת אלוף בריצה...

אורן הרגיש שקשה לו לעכל את כל המידע הזה. הוא היה מבולבל, עצוב ושמח גם יחד, מאושר ודומע ובעיקר מותש.

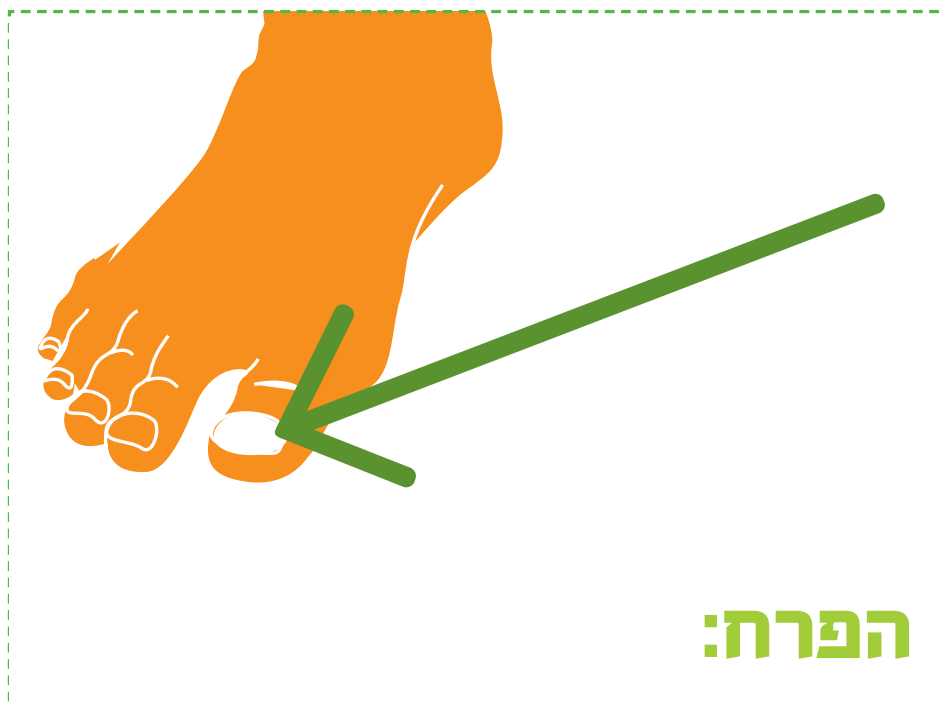
אבא סיפר, שהחלק התחתון של השמורה לא נפגע כלל בזכות אזורי החיץ שהפרידו אותו מהיער שנשרף. "רזי הסביר לי שאזורי החיץ הם אזורים קרחים, ללא עצים או שיחים, המיועדים להפריד ולחלק את היער לחלקים חלקים, בדיוק כנגד שרפות כאלה", אמר אבא. "איזה מזל".

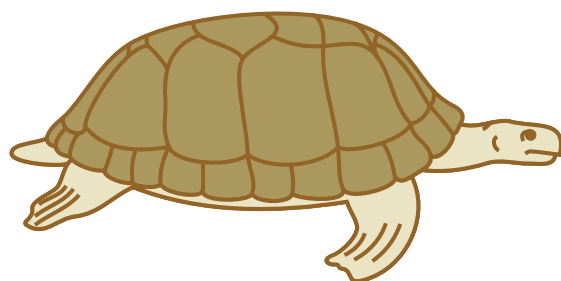
אחרי שניקה מעט את גורי, האכיל והשקה אותו, הוא השעין את ראשו על הפרווה החמימה של הכלב, שרבץ עייף ומתנשף על הרצפה, ועד מהרה נעצמו עיניו.

"כשאהיה גדול אהיה כבאי", חשב, "או יערן... עוד אחזור ליער שלי ואטפל בו... אחזיר אותו להיות כשהיה..."

ואז נרדם.

נספח 4: חידות ציורים

ה +

הפרת:

A simple illustration of a red balloon with a white highlight and a red string, enclosed in a dashed green border.

ב = א

הפרת:

ב=ז

הפרת:

נית + +

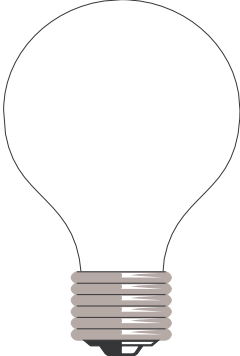

הפרת:

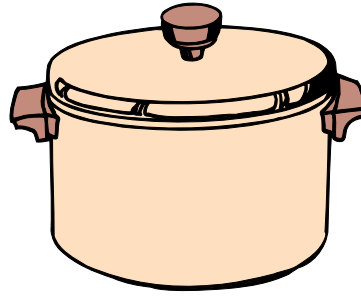
שן +

הפרת:

נ +

הפרת:

פד +

הפרח:

כ=ק

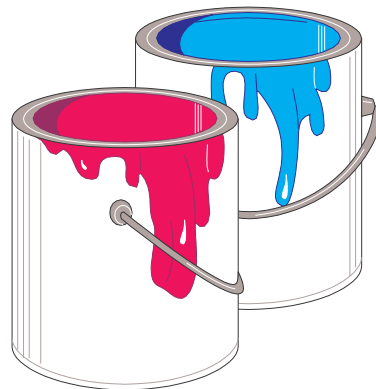

+

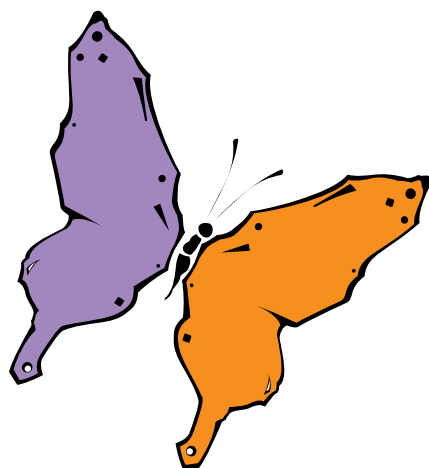

הפרח:

ני +

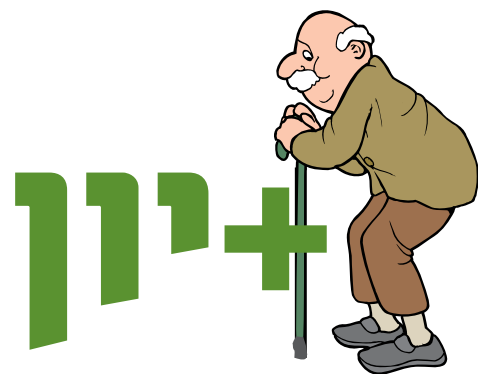

הפרת:

פ=ד

הפרת:

הפרח:

נספח 5: כרטיסיות אמת ושקר

אלון תבור

אמת: אני מתחדש לאחר כריתה, פרותי אשר מורכבים מבלוט וספלול, אהובים על חיות היער: עורבנים, חזירים ובקר. ואלה עוזרים להפצתם.

שקר: אני ירוק עד וחזק במיוחד. הפרי שלי נתון בקליפה קשה בעלת קשקשים גדולים. חזיר הבר הוא מפיץ הזרעים העיקרי שלי.

זית אירופי

אמת: אני מאריך חיים, מגדלים אותי בארץ כבר אלפי שנים. לפעמים הגזע שלי חלול ועליו מעין יבלות (גרופיות). הפרי שלי עם הזמן משנה את צבעו מירוק לשחור.

שקר: אני קשיש ובעל גזע מפותל. הקטיף שלי נעשה באופן ידני או ממוכן. מרבים אותי בעיקר מזרעים. ההבדל בין זן הבר לזן התרבותי מתבטא בעיקר בטעם של הפרי (מר או מתוק).

אורן ירושלים

אמת: אני עץ ייעור חשוב בעולם וגם בארץ ישראל. צומח מהר משום שאיפתי להגיע אל האור וזהו גם מקור שמי. איני מתחדש לאחר שריפה.

שקר: אני העץ הנטוע החשוב ביותר בישראל, מגדלים אותי משום צמיחתי המהירה וכן בזכות זרעיי (צנוברים) אשר משמשים למזון ולרפואה.

ארז הלבנון

אמת: אני בן משפחת האורניים: גבוה ומיוחד, גדל בארץ רק כעץ נטוע במעט יערות ביניהם: בירה וירושלים. אני מוזכר בתנ"ך כעץ מיובא למטרת בניית בית המקדש.

שקר: אני אמנם עץ עתיק, אבל נפוץ גם היום. בעיקר מוצאים אותי בהרים הגבוהים. ענפיי הפרוסים לצדדים מזכירים צורה של גגות רעפים.

פיקוס השקמה

אמת: אני עץ רחב גזע ומרשים. נמצא בשלכת בארץ ישראל מכיוון שקר כאן יותר מאשר בסודן. הפרי שלי נקרא "פגה" ואני עדיין מחכה לחברה טובה ששמה "צרעה".
שקר: בתקופת התנ"ך הביאה אותי מסודן למלך שלמה מלכת שבא. מאז משמש אני בבנייה אבל לא רק. את הפרי שלי כאן מאוד אוהבים, הוא מתוק, טעים וורוד מבפנים.

אלה ארץ ישראלית

אמת: אלמלא פגעו בי האדם והצאן, יכולתי להיות עץ גדול. לקראת בוא החורף אני הופכת כתומה, בחורף עומדת עירומה, מקור שמי הוא תנכ"י ומעיד על תפארת עברי.
שקר: אני ירוקה כל השנה ורק צבע הפירות שלי משתנה לפי העונה, מירוק לאדום ואחר כך לסגול. דומה אני לאחותי התאומה, רק צורת העפץ אותי מסגירה.

אשל הפרקים

אמת: אני עץ ממוצא אפריקאי, אוהב את הנגב והמדבר. פרחיי הקנים מפתיעים דווקא בחודשי הקיץ החמים. השתמשו בי כעץ ייעור באזורי המצפים בנגב.
שקר: אני צומח מהר ומסתדר כמעט בכל מקום בעולם. מעדיף קרקעות מלוחות על פני אחרות וליד שורשי צומחות לן פטריות המיקוריזה שעליי סומכות.

רימון מצוי

אמת: צורת פירותיי מיוחדת מאוד. אמנים עיטרו וקישטו בדמותי את בית המקדש, מטבעות ועוד אוצרות פרותיי טובים להכנת יין משובח ולהפקת צבע.
שקר: אני ירוק עד וגם דוקרני. בפרי שלי תרי"ג גרעינים. אני מתרבה רק מייחורים. אוכלים אותי מיובש או טרי.

תמר מצוי

אמת: עליי ענקים. את הפרי שלי 'גודדים'. בטבע יש הרבה זכרים ונקבות מסוגי, אך במטעים תמצאו בעיקר נקבות בשל הפרי.
שקר: יש לי גזע צר וגבוה, על כן העלים שלי נקראים "לולב". אני מתרבה בעיקר מזרעים, גם במטעים, ומגיע לגילאים מופלגים.

שיטה סלילנית

אמת: אני עץ מדברי וגם קוצני. שימשתי את בני ישראל לבניית המשכן והמזבח. סיפקתי את מירב הצרכים במדבר ולכן נחשבתי לבעל ערך רב.
שקר: אני עץ קוצני שנותן קצת צל במדבר החם. את הפרי הכדורי שלי אוכלים כולם. הבדווים משתמשים בי להסקה ולבניין.

גפן

אמת: אני סמל וברכה לפוריות, פריחה ושגשוג. אחד משבעת המינים, חזק במיצים. מצויד בקנוקנות ואם אתם ברכב נוהגים תהיו איתי מאוד זהירים.
שקר: אמנם לא נכללתי בשבעת המינים, אבל על תוצרי הפרי שלי אתם מברכים בשבתות וחגים. פרותי מסודרים על הענף בקבוצות צפופות הנקראות אשכולות.

שקד מצוי

אמת: קודם אני מצמיח פרחים ורק אחר כך את העלים. אני מסמל את בוא האביב, אוכלים את הזרע שלי בדרך כלל שהוא מתוק. למרות שבמרבית עצי הבר טעמי הוא מר.
שקר: לפרי שלי גלעין וקליפה. שניהם אכילים ומזינים וגם משמשים להכנת שוקולדים ומרציפנים. לפרחיי יש ריח נעים וצבע שמושך חרקים.

פיקוס התאנה

אמת: אני עץ משבעת המינים. למרות שבחורף אני עצמי עומד בשלכת, שימשתי כסות (לבוש) לשני אנשים מאוד מוכרים, הפרי שלי הוא "פגה" המורכב ממאות פרחים.
שקר: אני ידוע בשל יופיי הרב, ולעלים שלי צורה של כף יד. השרף שאני מפריש עשוי לגרום לפציעה. הפרי שלי יבש ועל כן לא מתאים לאכילה.

תפוח

אמת: אני עץ פרי נשיר בן למשפחת הוורדניים. חובב קור ולכן תמצאוני בחרמון ובגליל העליון.
שקר: אני עץ פרי ירוק עד משבעת המינים. שייך למשפחת הוורדניים. לפרחיי צבע וורדרד-לבן וריח נעים. הפרי מושך אליו חרקים.

הופק על ידי המחלקה הפדגוגית, החטיבה לחינוך ולנוער קרן קימת לישראל ירושלים

כל הזכויות שמורות לקרן קימת לישראל

www.kkl.org.il

www.greenwin.kkl.org.il

משרדי החטיבה לחינוך ולנוער

דרום

טל': 08-9986188

פקס': 08-9986131

hagito@kkl.org.il

מרכז

טל': 03-5261153

פקס': 03-5261183

avivan@kkl.org.il

צפון

טל': 04-8470237

פקס': 04-8470238

shirlyb@kkl.org.il

כתיבה ופיתוח: צוות המחלקה הפדגוגית - קק"ל, צוות בינ"ה, סטודיו צחר.